

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

Навчально-методичний посібник до курсу

Івано-Франківськ 2021

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

Навчально-методичний посібник до курсу

Івано-Франківськ 2021

УДК 37.014.543.3:37.091.33-027.22(075.8)

П 69

Друкується за рішенням Науково-методичної ради Педагогічного факультету

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

(протокол № 6 від 25 березня 2021 року)

Рецензенти:

І.В. Стражнікова - доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

О.І. Поясик - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Практика реалізації педагогічних проектів: навчально-методичний посібник до курсу / авт.-упоряд. І.В.Єгорова. Івано-Франківськ, 2021. 112 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено для магістрів спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки». Посібник містить тексти лекцій навчальної дисципліни «Практика реалізації педагогічних проектів».

Дане видання адресоване студентам магістратури денної та заочної форм навчання, викладачам закладів вищої освіти, кураторам академічних груп та покликане ознайомити читача з науковими засадами педагогічного проектування в закладах освіти, теоретико-методичними основами управління такою діяльністю. Навчально-методичний посібник ставить за мету активізувати інтерес читачів до конструктивних інноваційних педагогічних проектів у закладах освіти; сприяти розвитку управлінської компетентності магістрантів.

УДК 37.014.543.3:37.091.33-027.22(075.8)

П 69

©Єгорова І.В., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМА 1. ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ: ІСТОРІЯ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ.....	7
ТЕМА 2. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ЗВО.....	21
ТЕМА 3 КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ.....	32
ТЕМА 4. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ.....	42
ТЕМА 5. ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ. ЕТАПИ ПРОЕКТУ.....	57
ТЕМА 6. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ. МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ.....	72
ТЕМА 7. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	85
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	108

ВСТУП

Дисципліна «Практика реалізації педагогічних проєктів» відноситься до вибіркового компоненту освітньої програми та забезпечує набуття магістрами спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» знань у галузі педагогічного проєктування; ознайомлює їх із проєктною технологією освітній сфері; забезпечує соціалізацію студентської молоді в контексті євроінтеграційних процесів; забезпечує підготовку до професійної та самостійної діяльності, формування знань, умінь та навичок в організації та проведенні освітнього процесу, зрілої та творчої особистості, громадянської позиції та готовності до трудової діяльності.

Мета курсу: засвоєння магістрантами наукових засад педагогічного проєктування в закладах освіти та теоретико-методичних основ управління такою діяльністю; активізація інтересу до конструктивних інноваційних педагогічних проєктів у закладах освіти; розвиток управлінської компетентності магістрантів.

Цілі курсу :

- теоретична і практична підготовка майбутніх викладачів ЗВО до організації проєктної діяльності в освітньому просторі;
- підготовка майбутніх викладачів ЗВО до створення проблемних ситуацій та запитань як основи проєктної діяльності;
- підготовка до управління дослідно-творчою діяльністю школярів та студентів;
- оволодіння майбутніми учителями та викладачами ЗВО способами презентації та оцінювання результатів проєктної діяльності ;
- розвиток ціннісного ставлення до творчої діяльності;
- підвищення освітнього і фахового рівня, особистісне самовдосконалення;
- виховання бажання отримати сучасні знання в галузі проблемного навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни магістр повинен:

Знати:

- теоретичні засади педагогічного проектування та наукових основ управління такою діяльністю;
- особливості моніторингу педагогічних проектів у закладах освіти;
- особливості педагогічного проектування в гуртках, секціях;
- новітні технології управління педагогічними проектами в закладах освіти.

Уміти:

- організовувати педагогічне проектування в закладах освіти, стимулювати діяльність педагогів і батьків вихованців щодо участі в педагогічних проектах, ініціювати реалізацію у закладах освіти інноваційних педагогічних проектів;
- здійснювати експертизу різновиду проектів на основі компетентної моніторингової діяльності;
- оцінювати навчальні досягнення учасників проекту та результати впровадження проектної діяльності;
- ефективно і гнучко використовувати проектну діяльність у власній професійній діяльності;
- моделювати навчально-виховний процес у школі та у ЗВО зі застосуванням проектної діяльності;
- формувати досвід аналізу, самоаналізу та самооцінки педагогічних явищ і ситуацій;
- здійснювати інноваційну педагогічну діяльність;
- застосовувати сучасні ІКТ у навчально-виховному процесі школи та ЗВО;
- здійснювати пошук і огляд інформації у спеціальних наукових джерелах, використовуючи різноманітні ресурси: періодичні видання, бази даних, веб-сайти, портали;
- опрацьовувати інформаційні джерела для ознайомлення з перспективами впровадження проектної діяльності в школі та ЗВО;
- аналізувати перспективний досвід учителів школи, викладачів ЗВО для подальшого його творчого впровадження;
- працювати як самостійно, так і в команді, демонструючи якості лідерства, вміння ефективно спілкуватися й досягати очікуваного результату.

- усвідомлювати особистісно-професійну відповідальність за динаміку інноваційних процесів у закладах освіти, нести відповідальність за якість реалізованих у закладі освіти інноваційних соціально значущих педагогічних проектів

ТЕМА 1. ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ: ІСТОРІЯ ЇЇ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ

ПЛАН

1. Поняття про проект.
2. Історія та етапи розвитку методу проектів у зарубіжній педагогічній теорії і практиці. Дж. Дьюї та К. Кілпатрик – засновники проектного методу.
3. Приклади сучасних моделей навчання на основі методу проектів в деяких зарубіжних країнах.
4. Досвід впровадження проектного методу у вітчизняній освіті 20-х років ХХ сторіччя.

1. Поняття про проект

Сучасне суспільство висуває особливі вимоги до фахівця з вищою освітою, до формування його творчого дослідницького потенціалу. Формування такого стилю мислення пов'язується в педагогічній науці з використанням в освітньому процесі ЗВО нових технологій навчання. Проте, багато з технологій, які прийнято називати «інноваційними» в тому чи іншому форматі вже використовувалися у вітчизняній та зарубіжній системах освіти в попередні періоди, але через певні причини відходили на останній план. Через десятиліття до них повернулися знову. До таких технологій належить і метод проектів який є альтернативою традиційним методам. Цей метод не можна назвати принципово новим, адже істинні інновації в галузі педагогіки – явище надзвичайно рідкісне. Як правило, це розгляд на новому витку педагогічних, соціальних, культурних досягнень, давно забутих педагогічних істин, які використовувалися в інших умовах. Інтерес до запровадження методу проектів у навчання то активізувався у певні періоди, то згасав.

То що ж таке проект?

Яке визначення можна йому дати?

Управління будь-якого господарюючого суб'єкту (підприємства, організації, фірми) через проекти здійснюється в багатьох країнах світу і такий підхід уже довів свою здатність істотно підвищувати ефективність управлінських рішень. Вітчизняна практика проектування зазвичай відносила до проектів науково-дослідну, проектно-конструкторську та архітектурно-будівельну діяльність, оскільки під проектом розумілася сукупність документів, розрахунків, креслень, необхідних для створення будь-яких виробів чи споруд. Сучасне тлумачення проекту виходить за вищевказані межі та в широкому розумінні включає всі види діяльності

Слово «проект» походить від латинського слова «*projectum*», яке утворилося із слів «*pro*» і «*jacere*» і означає «закинутий уперед». У спеціальній літературі різноманітність визначень поняття «проект» (project) пояснюється передусім різними методологічними підходами.

Проект — це:

– будь-що, що планується чи замислюється, велике починання; – обмежена за часом і витратами система операцій (робіт), спрямована на досягнення низки обумовлених результатів/продуктів (задум необхідний для досягнення цілей проекту) на рівні вимог і стандартів якості (Основи професійних знань і система оцінки компетентності проектних менеджерів);

- певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його вирішення (Тлумачний словник з управління проектами).

-схема, план, задум, влаштування, заснування будь-чого – прообраз якого-небудь об'єкту, виду діяльності.

В найширшому розумінні цього слова в сучасному менеджменті проект – це спосіб трансформації об'єкта, явища від існуючого стану до бажаного. Це координоване виконання визначений період взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення конкретних цілей (результату)

Найважливішими складовими тлумачення проекту є чітка орієнтація на результативність заходів, необхідність їх досягнення у визначений проміжок часу в умовах обмеженості ресурсного забезпечення

Проекти зазвичай спрямовані на реалізацію змін.

2.Історія та етапи розвитку методу проектів у зарубіжній педагогічній теорії і практиці. Дж. Дьюї та К. Кілпатрик – засновники проектного методу

Етапи розвитку методу проектів у зарубіжній педагогічній теорії та практиці: 1) «Проект як засіб мотивації до навчальної діяльності»(XVI століття), 2) «Проект як засіб масового навчання дітей різних верств населення» (XVII–перша половина XIX ст.), 3)«Проект як новітній підхід до вирішення теоретичних та практичних проблем освіти та виховання» (кінець XIX–початок XX), 4) «Період широкого використання методу проектів в експериментальних школах Європи у 20-30-х роках минулого століття»(20-30-х роки XX століття); 5) «Згасання інтересу до методу проектів у педагогічній науці»(з кінця 30-х до кінця 50-х років XX ст.); 6) « Метод проектів як один із методів індивідуального навчання в США у 60-70-х роках XX століття » (60-і початок 70-х років XX ст.); 7) «Проект як спроба альтернативного навчання у США». (60-80-і роки XX століття); 8)«Період поширення та активного застосування методу проектів у у навчальному процесі країн Європи та Америки» (80-90-і роки XX століття); 9) «Метод проектів як одна із сучасних світових педагогічних технологій» (початок XXI століття).

Вперше метод проектів був описаний американським психологом и педагогом Вільямом Кілпатриком у 1918 році, хоча його почали використовувати значно раніше. Метод проектів, спершу називали «методом проблем» і пов'язували з ідеями гуманістичного напрямку в філософії і освіті, які розроблені американським філософом, психологом і педагогом Дж. Дьюї (1859-1952 .), а також його учнем В.Х. Кілпатриком (1871-1965). Метод має довгу передісторію, яка сягає своїм корінням у XVI-XVII століття .

Визначаючи сутність поняття «проект», слід зазначити, що воно вперше з'явилося у XVII-XVIII століттях і виступало синонімом словам «експеримент» у природничих науках і «розгляд справ» у юриспруденції. Пізніше, у XIX столітті були визначені ще дві моделі проектів, які використовуються і сьогодні. Перша, більш давня, модель Вудворта передбачає, що учні спочатку вивчають матеріал, набувають знань та навиків, які надалі знадобляться для конструювання проектів. Друга, більш сучасна, модель Річардса передбачає «занурення» в проблему, її фундаментальне дослідження.

Німецький вчений М. Кнолл, працюючи над ретроспективним аналізом методу проектів в зарубіжній педагогіці, зауважує, що виникнення феномену «проект» пов'язано з намаганням італійських архітекторів у XVI столітті професіоналізувати свою діяльність та заявити про архітектуру як про науку, зробивши її навчальною дисципліною. У Римській вищій школі мистецтв до лекційних занять додали важливий елемент – конкурс, коли кращим студентам надавали завдання по виробленню різноманітних ескізів, що давало можливість студентам розкриватися творчо, використовуючи власні можливості, мотивувало їх до навчальної діяльності. Пізніше у заснованій в 1671 році Королівській Академії Архітектури в Парижі в 1702 році оголосили конкурс будівельних планів, ескізи яких були названі проектами. При Академії була заснована школа для навчання архітекторів, яка також проводила конкурси серед студентів, які потребували від учасників співпраці та креативності. Відповідно студенти в роботі над проектом повинні розвивати фантазію та в рамках класичної традиції, приходити до оригінального рішення. Звідси **перший етап розвитку методу проектів (XVI століття)**, можна визначити як «Проект як засіб мотивації до навчальної діяльності». У першій половині XVII століття задум методу проектів з Архітектурної академії у Франції розповсюджується також і на території німецькомовних країн, переважно у формі ранньої ідеї робітничої школи або у професійно-технічній освіті.

Ідеї робітничої школи розглядав в своїх працях Джон Локк (1632-1704), англійський філософ, просвітитель і державний діяч. У Записці «Робітничі

школи” (1696 р.) до проекту закону про бідних Джон Локк звертається до проблеми соціального значення дитячої праці. У цьому документі він запропонував створювати у кожній общині виховні заклади, призначені для дітей бідноти від 3 до 14 років, свого роду поєднання дошкільних закладів і елементарних шкіл. Отже **другий етап** (XVII–перша половина XIX ст.) становлення проектів, можна назвати «Проект як засіб масового навчання дітей різних верств населення».

З Європи метод переходить у Америку: у 1879 році при Вашингтонському університеті у Сент-Луїсі була заснована Школа ручного навчання (Manual Training School), де використовувався метод проектів. Школярі повинні були не тільки розробляти проекти, але й виконувати їх реально в технічних майстернях, вони майстрували полиці, підсвічники, будували мотори. Учні самі відповідали за планування та реалізацію проекту, спираючись на реальні проблеми життя або професійної діяльності.

В 19 столітті в США для навчання сільськогосподарських робітників стали використовувати проект на певну тему (наприклад, «Як стригти овець ножицями»), в ході яких учні отримували не лише теоретичні знання, а й набували практичних вмінь.

У період між 1900 та 1915 роками виникає справжній Проектний рух, який пропагує зв'язок орієнтації на дитину і шкільну реформу. Американський філософ **Джон Дьюї**, пояснюючи суть даного методу, вдавався до такого простого прикладу: «Уявіть собі дівчину, яка пошила собі сукню. Якщо вона вклала душу у свою роботу, працювала охоче, з любов'ю, самостійно зробила викрійку і придумала фасон сукні, самостійно її пошила, то це є зразок типового проекту, у власне педагогічному сенсі цього слова». Таким простим прикладом Джон Дьюї вказує на необхідність зв'язку школи з життям, особистим досвідом дитини й колективним досвідом людського суспільства. Все це - ознаки школи в якій, на його думку, основною формою організації освітнього процесу якої є проектна діяльність. Методом проектів було передбачено планування учнями своєї навчальної діяльності та засобів її

виконання. Матеріали для навчання брали з повсякденного життя учнів. Вважалося, що програми – це сукупність взаємопов'язаних досвідів, які мали стати змістом навчально-виховної роботи. Самі проекти носили індивідуальний та груповий характер і мали враховувати усі сторони життя кожного учня (екскурсії, гру, виготовлення нескладних виробів тощо). Виконання проектів відбувалося у певній послідовності: обрання проекту, усвідомлення завдання, що повстало перед учнем щодо його виконання та обговорення наслідків результатів. Учитель мав сприяти виконанню роботи.

Метод проекту започатковував низку ідей:

- усвідомлення зв'язку школи з життям;
- намагання учнів брати участь у плануванні своєї діяльності;
- обрання засобів здійснення визначеної роботи;
- використання в процесі навчання набутого життєвого досвіду;
- використання індивідуальних і групових методів навчання;
- використання позакласних і позашкільних форм навчально-виховної роботи;
- уміння планувати свою роботу;
- уміння підбивати підсумки та оцінювати наслідки роботи.

Надалі **Вільям Кілпатрік**, який працював у педагогічному коледжі при університеті Колумбія в Нью-Йорку, здійснив спробу оформлення цієї теорії у статті, опублікованій у провідному журналі американської школи педагогіки. Назва статі була досить простою – «Метод проектів». Саме він вважав проектом будь-яку діяльність з високим ступенем самостійності групи учнів, об'єднаних у певний момент спільним інтересом.

Отже, В.Кілпатрік першим увів поняття «метод проектів», науково описав його та спробував класифікувати. Він проголосив основним завданням школи «виховання вільних громадян», яке має складатися з «системи цільових проектів». Він виокремив чотири типи шкільних проектів:

1. Втілення ідеї або плану в зовнішню форму.
2. Подолання інтелектуальної перепони.

3. Здобуття нових знань та досвіду.
4. Отримання естетичної насолоди.

Третій етап (кінець XIX–початок XX) розвитку методу проекту назвали(за Л.Довгополова) «Проект як новітній підхід до вирішення теоретичних та практичних проблем освіти та виховання».

3. Приклади сучасних моделей навчання на основі методу проектів в деяких зарубіжних країнах

Елементи методу проектів досить широко використовувалися в експериментальних школах Європи у 20-30-х роках минулого століття. Так, зокрема, прибічники "нової школи" А. Аейлеха (Англія) були прихильниками "абсолютної свободи учнів". Школа "Ермітаж" О. Декролі (Бельгія) максимально враховувала інтереси та вподобання дитини, навчальний матеріал тісно пов'язувався з оточуючим життям учнів.

У 30-х роках XX століття у Франції, спираючись на технологію французького педагога Селестена Френе (1896-1966) «Школа успіху і радості» було засновану на ідеях гуманізму і самовідданої любові до особистості дитини, яка запропонувала оригінальне розв'язання проблеми організації життя дітей, різноманітні експерименти щодо активізації їх пізнавальної діяльності, форми і методи виховної роботи, введено часткове використання методу проектів як засобу стимулювання процесу навчання (технологія вільної праці). Дослідники зазначають, що французькі учителі застосовують технологію Френе і сьогодні і вважають, що іншого такого масового неформального і разом з тим персоніфікованого напрямку немає не лише у Франції, а й у світі. У Франції в експериментальному порядку було створено низку зразкових ліцеїв (ліцеї-пілоти), в яких використовувались у навчально-виховній роботі ідеї методу проектів: опрацьовувати шкільну програму з групами (командами) ліцеїстів, враховувати індивідуальні нахили учнів, навчати їх у тісному взаємозв'язку з оточуючим середовищем, учителем та іншими учнями.

Тенденції у розвитку, запровадження методу проектів 20-30-ті роки ХХ століття, можна охарактеризувати як **четвертий етап** «Період широкого використання методу проектів в експериментальних школах Європи у 20-30-х роках минулого століття».

З кінця 30-тих і до кінця 50-х років минулого століття інтерес до методу проектів в педагогічній науці згасає. Як стверджує Е. А. Пеньковских, «на заході метод проектів залишився в сфері освіти, але лише у вигляді теоретичних розробок. Період втрати педагогічною наукою інтересу до проектного навчання характерний як для зарубіжної, так і для радянської школи. Мабуть, він пояснюється надмірно активним впровадженням методу проектів в практику, втомую вчителів від використання цього методу». **П'ятий етап** - «Згасання інтересу до методу проектів у педагогічній науці». Пізніше, у 60-х роках минулого століття у США виникла модель навчання під назвою «Індивідуальне навчання» (Пітсбурзький університет), що охоплювала учнів початкової школи. Спільними ідеями індивідуального методу навчання та методу проектів є: подрібнення навчального матеріалу на відповідні розділи або невеличкі фрагменти; добір навчальної літератури і шкільних засобів; індивідуальна і групова робота учнів з виконання завдань; контроль педагога за наслідками роботи учня. Спільними ідеями індивідуального методу навчання та методу проектів тут є:

- подрібнення навчального матеріалу на відповідні розділи або невеличкі фрагменти;
- добір навчальної літератури і шкільних засобів;
- індивідуальна і групова робота учнів з виконання завдань;
- контроль педагога за наслідками роботи учня.

Іншою методикою дослідницького типу є «Запрошення до дослідження» американського біолога і педагога Дж. Шваба (середина 60-х років). У цій моделі були широко використані ідеї методу проектів, а саме: ознайомлення учнів з предметом дослідження, постановка проблеми, стимулювання учнів до пошуку відповідних рішень та знаходження шляхів їх вирішення.

У США в 60-70-х роках було створено нову модель навчання «Школа майбутнього», де також використовувався метод проектів: заняття за індивідуальними планами (під керівництвом учителя), учням надавалося право навчатись у класі або самостійно (Оклефський коледж, Пітсбург; коледж Ітон Ереа та ін.). **Отже, шостий етап** (60-і початок 70-тих років ХХ ст.), можна назвати «Метод проектів як один із методів індивідуального навчання в США у 60-70-х роках ХХ століття».

У 1968 році у США були створені перші альтернативні школи. У «Педагогічній енциклопедії» за ред. Б. Мілерського, Б. Сліверського (2000 р.) представлено дещо більш розширене тлумачення: «Альтернативна школа є одним із видів навчальних закладів, організованих відповідно до різних освітніх проектів, які є альтернативними стосовно концепцій, реалізованих у школах; до альтернативних шкіл належать, серед інших, вільні школи типу Вальдорф, школи, які працюють за освітньою системою М. Монтесорі або С. Френе, а також низка шкіл, якими керують суспільні та релігійні товариства». Автори цього типу шкіл, як і автори методу проектів, виступали проти класно-урочної системи, енциклопедизму навчальних програм, їх затеоретизованості, збільшення кількості уроків, навчальних завдань тощо. Такі школи мало чим відрізнялися від альтернативних шкіл і були розраховані на початкове навчання. Учні цих шкіл багато часу проводили на свіжому повітрі, у дворах, скверах та парках. Значна увага в цих школах приділялася розвитку творчих здібностей учнів за їх інтересами.

Слід зазначити, практичний досвід показав, що намагання перетворити школу навчання у школу життя шляхом відміни класно-урочної системи та заміни її виконанням завдань-проектів виявилось невдалим. Всі інноваційні системи навчання, де проводились експерименти з ліквідації класно-урочної системи, були приречені на провал, а навчально-виховні заклади характеризувалися низьким рівнем знань учнів.

Найбільш поширеними формами навчання були бесіди, дискусії, розвивальні ігри, вправи творчого характеру. Все це нагадує ідеї, закладені в методі проектів.

У 60-80-х роках ХХ століття у Великій Британії працювали навчально-виховні заклади, де поєднувались індивідуальні та групові заняття з учнями, зокрема у Коутессторп коледжі (графство Лесестершир). Роль учителя у процесі навчання полягала у максимальному сприянні учням при виконанні ними обраного змісту занять.

У методі проектів велика увага приділяється індивідуалізації навчання. Цю ідею широко використовували вчені-педагоги та практики Франції у 70-80-х роках минулого століття. Зокрема, ними було опрацьовано метод індивідуалізації навчання «у власному ритмі». Не заперечуючи класно-урочну систему, вони проводили дослідження щодо удосконалення розкладу уроків, розподілу класів на групи, навчального дня – на дві половини, відміни домашніх завдань тощо.

Метод проектів був частково використаний у навчально-виховній роботі в школі-інтернаті Є. Френ, де широко практикувалася самостійна робота учнів. Кожен учень, кожен клас мали свої індивідуальні програми на день, тиждень, місяць. Навчання у школі Є. Френа тісно пов'язувалося з життєвим досвідом учнів. Самостійна робота учнів ретельно контролювалася педагогом.

Широкого поширення у 60-80-х роках минулого століття на Заході набули так звані відкриті школи, навчально-виховна робота у яких передбачала тісний зв'язок з оточуючим середовищем, врахування різноманітних соціальних чинників та самоосвіта індивіда. Як і в методі проектів, навчально-виховний процес у ньому тісно пов'язаний з позакласною та позашкільною роботою.

На початку 70-х роках ХХ століття в Англії було створено експериментальні "відкриті школи", в яких (за ідеєю авторів методу проектів) не існувало чіткого розкладу уроків, традиційного навчального плану. Учитель і учні спільно планували теми занять і час їх виконання (інтегрований день). Створювалися також групи старших і молодших учнів, які сиділи на заняттях

поруч; цим самим, на думку авторів, виховувалося довірливе ставлення і турбота старших учнів до молодших. Подібні навчальні заклади створювались у Німеччині, Франції та в інших країнах.

У штаті Міннесота (США) одним із головних завдань педагогічного колективу було проголошено: *перетворити навчання у радість; формувати індивідуальність дітей; розвивати активність, відповідальність, творчість, комунікабельність, самостійність*. Навчальна підготовка тут здійснювалася за такими напрямками: підготовка до ділової діяльності; підготовка до суспільної діяльності; загальний культурний розвиток; формування навичок міжособистісного спілкування. Звідси **сьомий етап** 60-80-і роки ХХ років минулого століття у США, називають «Проект як спроба альтернативного навчання у США».

У 80-90-х роках минулого століття значну популярність в шкільній освіті набув проект спільного або кооперативного навчання (університети штатів Балтімора, Міннесота та Каліфорнія). Як і в методі проектів, тут виховувались такі якості учнів, як відповідальність за своє навчання і навчання інших членів групи, взаємодопомога, індивідуальна незалежність, соціальна взаємодопомога, оцінювання та перспективи поліпшення виконання завдання.

У німецьких педагогів є своя цілком справедлива думка щодо нових моделей, форм і методів навчання. У науковій праці «Цілісна школа» (1990) вони підкреслювали, що форми та методи навчання не можуть і не повинні продовжувати бути абсолютно новими, вони мають продовжувати і розвивати досвід активного та самостійного навчання учня. На думку Ю. Г. Шихваргера, метод проектів активно і досить успішно розвивався у зарубіжній школі: у США, Великобританії, Бельгії, Ізраїлі, Фінляндії, Німеччині, Італії, Бразилії, Нідерландах і багатьох інших країнах. За даними зарубіжної педагогічної періодичної преси можна зробити висновок, що метод проектів з плином часу вдосконалювався і дедалі активніше застосовувався в навчанні школярів і студентів різних напрямків підготовки. Отже, ідеї гуманістичного підходу до освіти Дж.Дьюї, який започаткував метод проектів, знайшли широке

поширення і набули великої популярності через раціонального поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування.

Метод проектів активно застосовується в навчальному процесі зарубіжних країн, в цей період (80-90-і роки минулого століття), відповідно **Восьмий етап** можна назвати «Періодом поширення та активного застосування методу проектів у навчальному процесі країн Європи та Америки».

Розглянувши приклади сучасних моделей навчання в деяких зарубіжних країнах, варто відзначити, що метод проектів як освітня технологія має свою історію. Як стверджує В.Н. Стренберг «діаграма популярності «методу проектів» показує, що пік його популярності припав на 1920 роки. До середини століття він піддавався жорсткій критиці з боку представників традиціоналізму. І лише в 70-80-і роки в Європі, а пізніше, в 90-і роки в Росії «метод проектів» переживає свого роду ренесанс, проникаючи в усі ступені школи». Але він останнім часом тільки посилює свої позиції, займаючи чільне місце серед інших сучасних методів педагогічної теорії та практики. На сьогодні метод проектів науковці відносять до технологій XXI століття, які передбачають адаптування до змінних умов життя людини постіндустріального суспільства. На початку XXI ст. проектна технологія навчання визнається педагогами як одна з особистісно-орієнтованих педагогічних технологій, в основі якої лежить визнання унікальної сутності кожного учня (того, хто навчається), його індивідуальності. При цьому змінюється роль викладача. Його основним завданням стає створення відповідного навчального середовища, у якому учень має можливість спиратися на свій особистісний потенціал.

Повернення до методу проектів сьогодні відбувається досить інтенсивно, і стає інтегрованим компонентом цілком розробленої і структурованої системи освіти. Студенти набувають досвіду вирішення реальних проблем, споглядаючи на майбутнє самостійне життя, які проектують у навчанні.

Як бачимо, пошук раціонального поєднання теоретичних знань та їх практичного застосування для вирішення конкретних проблем зробив цей метод популярним. Його широко застосовують у навчальних закладах США,

Англії, Німеччини, Нідерландів та ін. Отже **сучасний етап розвитку методу проектів** визначають як «Метод проектів як одна із сучасних світових педагогічних технологій».

4. Досвід впровадження проектного методу у вітчизняній освіті 20-х років ХХ сторіччя

Метод проектів поширився у педагогіці та практиці української школи у 20-х роках, за часів масштабного реформування шкільної освіти. Подальший розвиток цього методу у вітчизняних школах пов'язано з іменами вітчизняних педагогів (В.М. Шульгіна, А.Ф. Петровича, Л.С. Миловидова, М.В. Крупеніна, В.В. Ігнат'єва та ін.). Прихильники методу проектів оголосили його єдиним засобом перетворення школи навчання в школу життя. В 20-ті роки в радянській школі активно використовується метод проектів. (А.С. Макаренко).

В 1931 році, метод проекту в Україні було засуджено й заборонено, закрито та відкинуто. В 30-ті роки школа була повністю переведена на традиційне навчання і було зроблено висновок про те, що цей метод не дає глибоких знань з предметів. З того часу у нас не робили якихось серйозних спроб відродити метод проектів в освітянській практиці. Набутий за цей час вітчизняний досвід проектної форми організації освітнього середовища не став предметом вивчення та узагальнення на науково-теоретичному рівні і не отримав поширення на практиці.

В українській педагогічній практиці явище проекту з'явилося в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли і поширювали освітні проекти.

Висновки. Визнаючи педагогічну цінність проектування і рекомендуючи його застосування у підготовці фахівців сфери вищої освіти, слід пам'ятати, що проектування –це лише засіб, а не мета. Його не варто абсолютизувати, розглядати як єдиний або навіть як основний метод навчання. Засобами проектування потрібно не лише готувати студентів до соціальних змін, а й вчити відчувати ці зміни, і використовувати їх на благо вихованців. Підготовка

викладачів ЗВО повинна базуватися на прогнозуванні зазначених тенденцій і проектуванні змісту, методів та форм навчання, адекватних прогнозованим проблемам і потребам суспільства. Врахування цих вимог суттєво підвищить якість підготовки, а звідси –якість викладання, яку здійснюватимуть фахівці. Професіоналізм та швидкість входження фахівця у професійне освітнє середовище напряду залежать не лише від його знань, умінь та навичок, а й від підготовленості до діяльності в умовах соціальних зрушень, здатності до проектування та впровадження педагогічних інновацій.

ТЕМА 2. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В ЗВО

ПЛАН

1. Роль методу проектів у навчально-виховному процесі ЗВО.
2. Практика реалізації методу проектів у педагогічній діяльності А.С.Макаренка.
3. Властивості проектної діяльності: діяльність розробки проекту, діяльність реалізації проекту.
4. Основні етапи послідовності реалізації методу проектів у ЗВО. Декомпозиція проекту.
5. О. М. Леонтьєв, та П. Я. Гальперін про психологічні передумови проектної діяльності у процесі навчання.

1.Роль методу проектів у навчально-виховному процесі ЗВО

Визначальними рисами суспільства початку ХХІ століття постали надшвидкі цивілізаційні зміни. У відповідь на них серед ключових завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2020 рр. є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Іншими словами, ЗВО має підготувати своїх випускників виконувати завдання, які вони ніколи раніше не виконували, застосовувати знання, яких їх раніше ніхто не навчав. У такому контексті актуальним є застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти методу проектів, що за своїм змістом саме й орієнтує думки і діяльність суб'єкта на встановлення зв'язків наявного в сьогоденні з потрібним у найближчій і віддаленій часових перспективах.

Метод проектів передбачає таку організацію навчання, за якої студент набуває знань і досвіду у ході планування та виконання практичних завдань, що постійно ускладнюються. Проекти є практичним утіленням отриманих знань і вмінь під час виконання групової роботи з розв'язанням наближених до реального життя задач.

Мета виконання проектів — організація самостійної дослідної роботи студентів під час вивчення навчальних дисциплін, створення умов для їх самонавчання, розвитку ініціативи, окреслення інтересів та особистих прагнень.

Якраз під час виконання проектів здійснюється особистісний і діяльнісний підхід студентів до навчання. Також на практиці цей метод веде до зміни позиції викладача. Із носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності студентів. Змінюючи психологічний клімат в групі, оскільки викладач переорієнтовує свою навчально-виховну роботу і роботу студентів на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет діяльності пошукового, дослідницького, творчого характеру.

2. Практика реалізації методу проектів у педагогічній діяльності

А.С.Макаренка

Проектний метод — це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку креативного мислення й одночасно формування визначених особистісних якостей. Три «кити», на яких тримається ця технологія,— самостійність, діяльність, результативність. Історія застосування методу проектів у навчальному процесі сягає більше ніж ста років, і для розкриття освітнього потенціалу цього методу доречним вбачається почати розгляд прикладами з тих часів.

Започаткування активного впровадження у навчально-виховний процес методу проектів можна пов'язати із двома педагогами: один із них – американець Джон Д'юї, другий – наш земляк (народився у Білопільлі, в той час Сумського повіту Харківської губернії) Антон Семенович Макаренко. «Потрібно думати про майбутнє на кожному етапі навчального процесу ... Викладач має думати про майбутнє як ніхто інший», – писав Дж. Д'юї. А. С. Макаренко ставив технологічні запитання: «Що у нас виросте з наших вихованців? Де гарантії цього?».

Реалізовані нашим видатним земляком проекти вражають. Наприклад, під його керівництвом вчорашні юні безпритульники і злочинці не лише адаптувалися до нормального життя, але взяли безпосередню участь у відкритті на початку 40-х років ХХ століття виробництва фотоапаратів «ФЕД».

Одноїменне підприємство працює і в наш час, але головна заслуга Макаренка – це виховані ним сотні сиріт. Нещодавно ЮНЕСКО назвало чотирьох педагогів, які визначили педагогічне мислення у ХХ столітті. Серед них – А. С. Макаренко.

У педагогічній практиці А. С. Макаренко виокремлював близьку, середню та віддалену перспективи.

Близька перспектива, що базується на особистісній зацікавленості групи осіб, які навчаються, може реалізовуватися навіть у найбільш непідготовлених групах. Головне, що кожен має сприймати запропоноване як власну радість завтрашнього дня, передчувати задоволення.

Середня перспектива, за А. С. Макаренко, – це проект колективної події, дещо віддаленої в часі. Щоб досягнути цієї перспективи, потрібно докласти зусиль.

Віддалена перспектива – це перспектива, що не лише віддалена у часі й потребує значних спільних зусиль, але й така, в якій узгоджуються особистісні та суспільні потреби. Як показала практика А. С. Макаренка та його однодумців, побудова таких перспективних ліній дозволяє досягти істотних результатів як у навчанні, так і в вихованні. Однак проекти ці мають бути не «іграшковими», а відповідати на реальні потреби навколишнього середовища. Так, за темою «Шляхи сполучень» можна організувати «практичну» роботу, що за своєю суттю не матиме практичної цільової установки (екскурсії, виміри, складання діаграм, зарисовки доріг, розповіді про аварії), а можна весь навчальний матеріал і всі форми його опрацювання присвятити основній проблемі, покращанню певної ділянки дороги в певному районі.

3. Властивості проектної діяльності: діяльність розробки проекту, діяльність реалізації проекту

Проект – це ідеальний образ майбутнього з потрібними перевагами, що супроводжується описом процедури перетворення цього образу в об'єктивну реальність з урахуванням обмежень: людських, матеріальних і часових ресурсів.

Основні властивості проекту такі:

- проект має істотити з одного боку, ідеальний образ того чого немає, але що є потрібним і може бути створеним, і для цього існують відповідні гарантії, з іншого – опис процедури досягнення відповідного ідеального образу;
- проект як ідеальний образ бажаного майбутнього поступово трансформується внаслідок діяльності суб'єкта;
- проектна діяльність – це унікальна та неповторна діяльність, що має комплексний характер з певними зв'язками між компонентами і за даних умов обґрунтована як оптимальна;
- тематика проекту має особистісне значення для суб'єкта діяльності;
- проект розвиває людину як суб'єкта діяльності, організовану співпрацю;
- проект ґрунтується на інтеграції знань досвіду з різних сфер науки та практики.

Проектна діяльність – це така, що починається зі створення певного образу майбутнього, що забезпечує необхідні переваги порівняно з ситуацією без проекту, є можливим за наявної команди виконавців та ресурсів, і що завершується у визначений час із перетворенням цього образу на об'єктивну реальність

Діяльність розроблення проекту – це такий складник проектної діяльності, що створює образ бажаного і можливого (у визначений термін за наявної команди виконавців та ресурсів) майбутнього, а також опис процедури перетворення цього образу на об'єктивну реальність.

Діяльність реалізації проекту – це такий складник проектної діяльності, що забезпечує (відповідно до наявного опису процедури) перетворення

бажаного та можливого за наявної команди виконавців і ресурсів образу майбутнього на об'єктивну реальність.

Проектна діяльність містить ще один етап – *рефлексію* (тобто самооцінку суб'єктом проектної діяльності) одержаних результатів.

Наведені визначення понять «проект», «проектна діяльність», «діяльність розроблення проекту», «діяльність реалізації проекту», «рефлексія» знаходять своє відображення у методі проектів у навчальному процесі.

Цілі методу проектів у навчанні – надання тим, хто навчається, можливості самостійно набувати знання у ході планування та виконання практичних завдань, що вимагають інтеграції знань і досвіду із різних предметних галузей і поступово ускладнюються. Викладачеві в проектній діяльності тих, хто навчається, відводиться роль координатора й експерта.

Застосування методу проектів в університетській освіті надає студентам можливості переконатись у важливості одержаних ними знань і досвіду не колись потім, у професійній діяльності, але вже сьогодні, в реальних проектах, що приносять користь суспільству.

Застосування методу проектів в університетській освіті важливе ще й тому, що не всіх очікуваних результатів навчання можна досягти через збільшення кількості знань, які засвоїв студент. Певна частина очікуваних результатів більш чутливими є до використовуваних методів.

4. Основні етапи послідовності реалізації методу проектів у ЗВО.

Декомпозиція проекту

Реалізувати метод проектів у навчальному процесі пропонується в такій послідовності етапів:

- 1) обрання проблеми, для розв'язання якої розробляється проект;
- 2) формулювання бажаного ідеального кінцевого результату;
- 3) визначення реалістичної ідеї проекту;

- 4) формулювання цілі проекту;
- 5) виокремлення продуктів проекту;
- 6) декомпозиція проекту;
- 7) складання календарного плану;
- 8) поетапна реалізація календарного плану;
- 9) рефлексія одержаних результатів;
- 10) презентація одержаних результатів.

У менеджменті розроблені спеціальні критерії формулювання мети – критерії **SMART**:

Specific – конкретність;

Measurable – вимірюваність;

Area-specific – окресленість (можливість окреслити тих, хто буде задіяний у проекті, і тих, хто не братиме в ньому участі, наприклад за територією);

Realistic – реалістичність;

Time-bound – визначеність у часі.

Важливим етапом у ході розроблення проекту є **декомпозиція** – «поділ» мети проекту на складники за рівнями, необхідними для ефективного управління проектом («розділяй і володій»).

Завданнями декомпозиції проекту є таке забезпечення переходу від мети до способів і засобів її досягнення; визначення робіт і часу, необхідних для досягнення мети; позбавлення непотрібних (зайвих) робіт і ресурсів, що не пов'язані з реалізацією проекту; поділ робіт на складники для різних учасників проекту, координація їхніх дій і визначення відповідальності.

Кожен наступний крок декомпозиції проекту забезпечує послідовну деталізацію його змісту. При цьому на кожному наступному кроці обсяг елементарних робіт менший, ніж обсяг елементарних робіт попереднього рівня. Критеріями для визначення необхідної кількості рівнів декомпозиції є такі: робота має один чіткий результат; за роботу може бути призначений один відповідальний; можна розрахувати затрати праці та тривалість за даною роботою. Потрібно зазначити, що завдання розроблення тими, хто навчається,

проекту не є таким уже й простим для них. Тому доречним є надати певні рекомендації щодо прийомів роботи.

У ході розроблення проекту (етапи 1–7) рекомендується така послідовність прийомів: а) пояснення викладача; б) індивідуальне письмове виконання етапу студентами (корисним буде надати орієнтувальну основу дії); в) обговорення у складі міні-груп (2–5 осіб); г) презентація поточного етапу роботи всій академічній групі.

При цьому, виходячи з підготовленості студентів (учнів) і наявного ресурсу часу, необхідно виокремити види робіт, що виконуватимуться в аудиторний та позааудиторний час.

Етап 8-й виконується відповідно до розробленого календарного плану проекту і, як правило, у позааудиторний час.

На цьому етапі ті, хто навчається, працюють за планом, який самі ж і розробили, тим самим набуваючи такий необхідний за нинішніх умов досвід самоуправління власною діяльністю в умовах невизначеності. Етап 9-й, крім того, що є необхідним завершувальним етапом у циклі проектної діяльності, забезпечує набуття тими, хто навчається, досвіду оцінювання власної діяльності та визначення необхідних коректив.

Наведемо приклад – навчальний курсі Susan Murcott «Поширення інновацій для спільного блага», представлений серед відкритих освітніх ресурсів Масачусетського технологічного інституту. На початку курсу кожному студентові пропонується підготувати та представити 60-секундний виступ за одним із двох варіантів: 1) у категорії «Рекрутинг в інноваційну Dream Team» (ім'я студента, автора ідеї проекту; назва команди; стислий (до 50 слів) опис проекту; потреби в учасниках); 2) у категорії «Пропоную свої послуги» (ім'я студента; причини, через які команда має прийняти студента (до 50 слів); типи пріоритетних проектів). Після презентацій студенти об'єднуються в групи. Робота курсу «Поширення інновацій для спільного блага» не обмежується навчальною аудиторією, а спрямовується на реальні проблеми навколишнього світу, будується навколо

конкурсів організацій, що підтримують студентські проекти. Цікаво, що навіть для викладача курсу несподіванкою стало те, що після завершення навчання на канікулах студенти за власною ініціативою беруться за реалізацію розроблених проектів .

5.О. М. Леонтєв, та П. Я. Гальперін про психологічні передумови проектної діяльності у процесі навчання

Розглянувши основні визначення, рекомендації для реалізації методу проектів у ЗВО, приклади застосування цього методу, спробуємо визначити, чому метод проектів є доволі корисним у різних навчальних дисциплінах.

Аналіз відкриває існування паралелей між етапами проектної діяльності та складниками психологічної структури діяльності, за О. М. Леонтєвим, і дії, за П. Я. Гальперіним.

Існування таких паралелей обґрунтовує проектну діяльність як форму самоуправління діяльністю в проблемних ситуаціях (ситуаціях, що не підлягають автоматичному керуванню). Такий досвід є доволі цінним за нинішніх умов зростання кількості самостійної роботи студентів університету в навчальному процесі, а також складністю завдань, які молодому фахівцю буде потрібно вирішувати у своїй професійній діяльності.

Розуміючи всі переваги, які надає метод проектів у навчальному процесі, зупинимося також і на його складностях і потенційних проблемах.

Гальперин П.Я.

Чому метод проектів важливий?

Технології проектної діяльності відображають психологічну теорію діяльності.

Теорія діяльності (за П.Гальперіним) : Орієнтувальна частина дії →виконавська частина дії→контрольна частина дії.

Теорія управління проектами: Проектування→Реалізація проекту→Моніторинг результатів.

Леонтєв О.М.

Психологічна структура діяльності: МОТИВ-МЕТА (підциль 1 +підциль 2+ підциль 3...)→ДІЯЛЬНІСТЬ (дія 1+ дія 2+ дія 3 ...)- УМОВИ (операція 1 + операція 2 + операція 3...)

По-перше, існує проблема із забезпеченням системності одержаних тими, хто навчається, знань і досвіду, адже теми проектної діяльності корисно довірити обирати самим студентам (учням). Виникає небезпека зосередження їх на одних елементах змісту навчання й нехтування іншими, складання у них враження проходження навчального матеріалу мимохіть. Для запобігання цій проблемі важливим є питання повноти змісту і навчальних результатів . Із розумінням наведеного від викладача вимагається висока майстерність у своїй справі, щоб запропонувати правильні та цікаві студентам (учням) альтернативи вибору тем, організувати навколо них системне опрацювання навчального матеріалу. Допомогою в цій роботі можуть виступити електронні засоби навчання.

По-друге, існує проблема активізації творчого рівня діяльності учасників розроблення навчального проекту. Адже, як засвідчує практика, певні студенти (учні) звикли працювати чітко за наданим зразком і є доволі негнучкими у своїй розумовій діяльності. Проектна ж діяльність вимагає оригінальності пропонуванних рішень, що ґрунтується на інтеграції знань і досвіду з різних сфер науки та практики. Тому організація роботи студентів (учнів) над розробленням проектів потребує використання творчих методів .

По-третє, важливою умовою реалізації мотивувальної функції в навчальному процесі є те, що результати реалізації навчальних проектів принесуть комусь користь. Практика засвідчує, що для студентів (учнів) важливим є зворотний зв'язок від споживачів. Щоб підсилити впливовість навчальних проектів, пропонується об'єднати для їх розроблення та реалізації зусилля кількох студентів (учнів). Відповідно до цього в темі 6 посібника будуть розглянуті методи організації роботи малих груп.

Висновки. Метод проектів у навчальному процесі ЗВО орієнтує думки і діяльність того, хто навчає, і того, хто навчається, на майбутнє, на встановлення зв'язків наявного сьогодні з потрібним у найближчій і віддаленій часових перспективах. При цьому відкриваються можливості самостійно набувати знання у ході планування та виконання все складніших і складніших практичних завдань, інтеграції знань і досвіду із різних предметних галузей.

Аналіз відкриває існування паралелей між етапами проектної діяльності та складниками психологічної структури діяльності, за О. М. Леонтьєвим (мотив, мета, підцілі, діяльність, дії, умови, операції), і дії, за П. Я. Гальперіним (орієнтування, виконання, контроль). Тим самим, освоюючи проектну діяльність, особа, яка навчається, одержує можливість природним чином забезпечити ефективність своєї діяльності.

Щодо законів управління в педагогічній системі, то метод проектів, безумовно, реалізує закони зворотного зв'язку та необхідної кількості різноманітності. Має він потенціал і для реалізації закону емерджентності: по-перше, тому що від початку містить у собі певну проблемну ситуацію (яка, як правило, не має єдиного правильного рішення), студент при цьому має можливість обирати як проблему, так і шлях її вирішення; по-друге, метод проектів передбачає зв'язок із зовнішнім середовищем, вихід за межі навчальної аудиторії, що у свою чергу відкриває можливості для нових знань і досвіду, навіть більших, ніж заплановано навчальною програмою.

Будучи «відкритим методом» (тобто надаючи багато свободи вибору тим, хто навчається), метод проектів містить у собі й певні небезпеки. Тому реалізація цього методу потребує продуманої комбінації з іншими педагогічними методами і засобами, спрямованими на формування складних теоретичних понять і відпрацювання вмінь, розвитку творчої діяльності, налагодженню ефективного спілкування. Підкреслюємо, що повною мірою свій потенціал метод проектів відкриває лише тоді, коли, крім надання студентам широкої свободи творчості, багато праці покладається ними і на опрацювання

вже накопичених в тій чи іншій науковій теорії теоретичних знань та практичних рішень.

ТЕМА 3. КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОЕКТІВ

ПЛАН

1. Різноманітні підходи до класифікації проектів.
2. Типи проектів.
 - 2.1. Дослідні проекти;
 - 2.2. Творчі проекти;
 - 2.3. Пригодницькі, ігрові проекти;
 - 2.4. Інформаційні проекти;
 - 2.5. Практико-орієнтовані проекти;
 - 2.6. Внутрішні та міжнародні проекти;
 - 2.7. Проекти за кількість учасників;
 - 2.8. Проекти за тривалістю виконання.

1.Різноманітні підходи до класифікації проектів

Часто, якщо не завжди, набуті теоретичні знання для учня не є керівництвом до дії. Однією з причин цього є те, що учень не розуміє, де потрібно застосувати ці знання, адже вони є для нього неактуальними. Такими вони стають тоді, коли допомагають людині існувати в сучасному світі без шкоди собі та оточуючим. При вирішенні практичних завдань під час виконання проекту формуються практичні вміння, у процесі використання інформації і оцінки її ефективності здобуваються актуальні знання. Учень аналізує, виконує певні дії, одночасно засвоює прийоми і методи проектування, оцінює власний досвід з точки зору готовності до життя. Розвиток проектного мислення, основою якого є творчий підхід, забезпечує особистості можливість сталого розвитку за обраною ним траєкторією діяльності.

Парадигма проектного навчання відповідає особистісно -орієнтованій (антропоцентричній) педагогіці: характеризується гуманістичною та психотерапевтичною спрямованістю, має на меті вільний, різнобічний і творчий розвиток індивідуальних особливостей учня суб'єкта пізнання і діяльності. Технології особистісно -орієнтованої педагогіки (табл. 1) ставлять у центр

освітньої системи особистість учня, забезпечення безконфліктних, комфортних і безпечних умов його розвитку, реалізації природного потенціалу.

Таблиця 1

Особистісно -орієнтовані технології

№	Вид технології	Предмет вивчення	Мета
1.	Психологічна	Здатність особистості до самовизначення	Створити умови для самовизначення учня під час виконання тієї чи іншої освітньої діяльності
2.	Комунікативна (дискусійна)	Методика організації та проведення дискусії	Навчити зіставляти різні точки зору з питання, що вивчається, обговорювати їх і знаходити істину
3.	Імітаційне моделювання (ігрова)	Процес моделювання в освітньому просторі	Навчити знаходити шляхи вирішення життєво важливих проблем засобами моделювання
4.	Дослідницька (проблемно-пошукова)	Модель “навчання через відкриття”	Сформувати і розвивати вміння навчатися під час виконання дослідження
5.	Діяльнісна	Здатність особистості проектувати майбутню діяльність	Реалізація особистості у суспільстві
6.	Рефлексивна	Можливість усвідомлення особистістю складових процесу діяльності та їхню результативність	Сформувати позитивне ставлення до навчальної діяльності

Усі зазначені технології навчання об’єднує інтегральна технологія. Навчальна проектна діяльність, в основі якої є навчальний проект – один з методів цієї технології. Сутність інтегральної технології, а отже, і навчального проекту полягає у стимулюванні зацікавленості учнів поставленими проблемами, пошуку шляхів їх вирішення через проектну діяльність; наданні можливості практичного застосування отриманих знань та вмінь. Передбачається, що під час виконання проекту учень має оволодіти певною

сумою знань з питання, що досліджується. Встановимо місце навчального проекту серед методів навчання. Ю. К. Бабанський звів усі методи навчання в три основні групи: організація навчально-пізнавальної діяльності; стимулювання і мотивація навчально-пізнавальної діяльності; контроль за ефективністю науково-пізнавальної діяльності. Метод проектів він відніс лише до першої групи, включивши його до способу отримання нових знань.

Навчальний проект як метод навчання можна зарахувати за рівнем активності учнів (Є. Я. Голант) до активних; за взаємодією учня з чимось або чимось (Н. Ф. Бабина) – до інтерактивних; за характером пізнавальної діяльності або за ступенем участі у продуктивній (творчій) діяльності (М. М. Скаткін; І. Я. Лернер) – до проблемного, частково-пошукового і дослідницького; за джерелом отримання знань (Є. І. Перовський, Д. А. Лордкіпанідзе) – словесного, практичного, наочного; за дидактичними цілями (Н. А. Данилов, Б. П. Єсіпов) – до методів набуття нових знань, формування умінь та навичок, способів застосування знань на практиці, перевірки й оцінки знань, умінь та навичок.

Першу спробу класифікації навчальних проектів зробила американський професор Е. Колінгс, поділивши проекти на такі:

- проекти ігор – групові заняття з дітьми: різноманітні ігри, народні танці, драматичні постановки тощо;
- екскурсійні – проведення цільових екскурсій, метою яких є вивчення проблем, пов'язаних з навколишньою природою і суспільним життям;
- оповідальні – розповіді дітей у найрізноманітнішій формі: усній, письмовій, вокальній, художній, музичній тощо;
- конструктивні – проекти, націлені на створення корисного продукту

У тому ж році опубліковано працю радянського педагога Є. Г. Кагарова, де він пропонує класифікувати навчальні проекти на:

- домашні проекти – прості наочні проекти з ручної праці, городництва, садівництва, тваринництва тощо (мають одночасно виховне значення і практичну користь);

- промислові та торгові проекти – проектів виконання таких споруд, як міст, зрошувальна система, залізниця, тунель тощо (застосовуються знання різних наукових дисциплін);

- проекти з прикладних наук, засновані на наукових принципах: проектування телескопів, електричних машин, гідростатів тощо;

- проекти з історії та біографії – описання історичного факту або біографії приймається за повноцінний проект;

- характеристика класичних творів літератури

Класифікації навчальних проектів у сучасній педагогіці можна звести у табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація проектів

Параметр	Вид проекту	Характеристика	Форма продукту
Кількість учасників	Індивідуальний	Увесь проект виконується однією особою	Залежить від виду діяльності
	Груповий	Виконується групою учнів, від яких вимагається розділення обов'язків, спільне вирішення питань, уміння керувати і виконувати вказівки	
Вид діяльності учнів	Творчий	Зміст і структура залежить від креативності, інтересів авторів	Збірник творів, словник, вистава (тематичний вечір) тощо
	Рольовий (ігровий)	Групи учнів виконують окремі завдання з однієї теми, але спільно працюють над аналізом, узагальненням, висновками і кінцевим продуктом	Шкільні стіннівки, буклети, урок-конференція, зведена доповідь тощо
	Дослідницький	Діяльність учнів спрямована на розв'язування творчих завдань. Етапи виконання характерні для	Науковий реферат (доповідь),

		будь-якої наукової роботи	інформаційний стенд
	Інформаційний (ознайомчо-орієнтовний)	Структура відповідає дослідницькому проекту, але не передбачає експериментальної роботи	Науковий реферат (доповідь), інформаційний стенд, буклет
	Практико-орієнтований (прикладний)	Результат діяльності, структура проекту чітко визначені. Функції розподілені між учасниками. Підсумки роботи оформлені в суспільно-корисний продукт	Шкільна стіннівка, інформаційний стенд, сценарій тематичного вечора, виставка робіт
	Спрямований проект	Розв'язування запропонованої вчителем діяльнісно-ціннісної задачі засобами інформаційних джерел	Створення та редагування власних цифрових об'єктів
Час виконання	Міні-проект	Виконується у межах уроку	Залежить від виду діяльності
	Короткостроковий	Виконується у позаурочний час у межах вивчення теми	
	Довгостроковий (річні)	Виконується у позаурочний час упродовж року і більше	
Характер координації	Зі скритою координацією	Учитель – повноправний учасник проекту	Залежить від виду діяльності
	З відкритою координацією	Учитель організовує, координує, контролює роботу	
Метод отримання інформації та її джерело	Словесний	Опитування, бесіди для отримання інформації щодо об'єкта, що вивчається	Відповідає дослідницькому методу
	Спостереження	Візуальне вивчення змін властивостей або поведінки природного об'єкта	
	Збору і обробки статистичних даних	Тлумачення тексту, аналіз його змісту з метою отримання об'єктивних кількісних характеристик	
	Експериментальний	Виконання навчального експерименту	

Функція проекту	Навчальний	Виконується впродовж тривалого періоду	Залежить від виду діяльності
	Контролюючий	Реалізується в ході поточного та підсумкового контролю	Різноманітні завдання
Структура (кількість етапів)	Триетапні	Складаються з етапів: підготовчого, виконавчого, презентаційного	Залежить від виду діяльності
	П'ятиетапні	Має етапи: підготовчий (вироблення концепції); складання плану проекту; впроваджувальний (реалізація); контроль і корекція; заключний	
Предметно-змістова область	Монопроекти	Реалізуються в межах одного навчального предмета	Залежить від виду діяльності
	Міжпредметні проекти	Виконуються виключно в позаурочний час під керівництвом фахівців з різних областей знань	

2. Типи проектів

2.1. Дослідні проекти

Такі проекти вимагають добре продуманої структури, визначених цілей, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значимості, продуманих методів, у тому числі експериментальних, дослідних робіт, методів обробки результатів. Такі проекти повністю підпорядковуються логіці дослідження й мають структуру, що наближена або повністю співпадає зі справжнім науковим дослідженням: аргументація актуальності прийнятої для дослідження теми; визначення проблеми дослідження, його предмета й об'єкта; визначення завдань дослідження в послідовності прийнятої логіки; визначення методів дослідження, джерел інформації, методології дослідження; висунання гіпотез щодо розв'язання проблеми; визначення шляхів її розв'язання, у тому числі експериментальних, дослідних; обговорення отриманих результатів, висновків, оформлення результатів дослідження; визначення нових проблем для подальших досліджень.

2.2.Творчі проекти

Головною характеристикою *творчих проектів* є те, що їх зміст і структура залежить від креативності та інтересів авторів, тому вважається, що вони більше підходять для проектів з гуманітарних наук.

Такі проекти, як правило, не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона тільки намічається й далі розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. У цьому випадку слід домовитися про плановані результати й форму їх представлення (спільну газету, твір, відеофільм, драматизацію, спортивну гру, свято, експедицію). Однак оформлення результатів проекту вимагає чітко продуманої структури у формі сценарію відеофільму, драматизації, програми свята, плану твору, статті, репортажу, дизайну й рубрик газети, альманаху, альбому.

Рольові (ігрові) проекти

передбачають роботу груп учнів, які працюючи над однією темою й виконуючи окремі завдання разом аналізують, узагальнюють, роблять висновки і створюють кінцевий продукт спільної діяльності – шкільну стіннівку, буклет, урок-конференцію, зведену доповідь тощо. Такі проекти краще презентувати під час закріплення й узагальнення теми (тематичні стіннівки), висвітлення додаткових цікавих фактів, виступу на учнівських конференціях.

2.3.Пригодницькі, ігрові проекти

У таких проектах структура також тільки намічається й залишається відкритою до закінчення проекту. Учасники беруть на себе певні ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути літературні персонажі або вигадані герої, які імітують соціальні або ділові відносини, що ускладнюються придуманими учасниками ситуаціями. Результати таких проектів можуть намічатися на початку проекту, а можуть вимальовуватися лише наприкінці його. Ступінь творчості тут дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є рольова гра, пригодницька.

2.4.Інформаційні проекти

Цей тип проектів споконвічне спрямований на збирання інформації про якийсь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту із цією Інформацією, її аналіз і узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії. Ці проекти, так само як і дослідні, вимагають добре продуманої структури, можливості систематичного корегування в ході роботи над проектом.

2.5.Практико-орієнтовані проекти

Практико-орієнтований проект відрізняється тим, що за результатами його виконання має бути створено суспільно-корисний продукт. Це може бути: опис методики виконання дослідів, результатів дослідження, що будуть використані для подальшої дослідницької роботи інших учнів або учителем для ілюстрації певних тем; оформлення стіннівки, листівок, інформаційного стенду; шкільна конференція. Під час переходу на інший етап – може бути продовженням дослідницького проекту. Теоретичною основою спрямованого (“направляемого”) проекту є сучасна педагогічна технологія ТОГІС (технологія навчання в глобальному інформаційному суспільстві), розроблена В. В. Гузеєвим. Навчальний процес пов’язано з активною участю учнів у створенні власних матеріалів у технології Web 2.0. Методологія проекту заохочує учнів до взаємодії, обговорення ціннісних пріоритетів, моделювання і вироблення загального рішення під час розв’язання діяльнісно-ціннісного завдання, складеного вчителем. Загальне завдання складається з додаткових завдань: виділити ключові слова для інформаційного пошуку; знайти і зібрати необхідну інформацію; обговорити та проаналізувати зібрану інформацію; зробити висновки; порівняти власні висновки з висновками у відповіді. В Україні подібні дослідження можна проводити, беручи участь у міжнародній програмі GLOBA, що вивчає стан і зміни у природному довкіллі.

Ці проекти відрізняє чітко визначений із самого початку результат діяльності учнів. Причому цей результат обов'язково орієнтований на соціальні інтереси самих учасників. Його презентують у формі документа, створеного на основі результатів дослідження: з екології, біології, географії, агрохімії,

історичного, літературознавчого характеру; програми дій, рекомендацій, спрямованих на ліквідацію виявлених невідповідностей у природі, суспільстві; проекту закону, довідкового матеріалу, словника.

2.6.Внутрішні та міжнародні проекти

Що стосується характеру контактів, то проекти поділяються на внутрішні й міжнародні.

- *Внутрішніми, або регіональними* (тобто в межах однієї країни), називаються такі проекти, які організують або всередині однієї школи — міждисциплінарні, або між школами, класами всередині регіону, однієї країни (це стосується також телекомунікаційних проектів).
- *Міжнародними проектами* називають такі проекти, учасниками яких є представники різних країн.

2.7.Проекти за кількістю учасників

Особистісні: між двома партнерами а різних школах, регіонах, країнах;

- Парні: між парами учасників;
- Групові: між групами учасників.

В останньому типі дуже важливо правильно, з методичної точки зору, організувати цю групову діяльність учасників проекту (як у групі своїх учнів, так і в об'єднаній групі учасників проекту різних шкіл, країн). Роль педагога в цьому випадку особливо значна.

За комплексністю проекти можуть бути моно-проектами й між предметними.

Моно-проекти реалізуються в рамках одного навчального предмета або однієї галузі знання.

Міжпредметні проекти виконуються в позаурочний час під керуванням фахівців з різних галузей знання.

Проекти за характером контактів

- внутрішньо-класні;
- внутрішньо –шкільні;

- регіональні, міжнародні.

Два останні, як правило, реалізуються як телекомунікаційні проекти, з використанням можливостей Інтернету й засобів сучасних комп'ютерних технологій.

2.8. Проекти за тривалістю виконання.

- міні-проекти — відбуваються протягом одного уроку або навіть його частини;
- короткотермінові — на чотири-шість уроків;
- тижневі, які потребують 30-40 годин; передбачається комбінація класних і позакласних форм роботи. Глибоке занурення в проект робить проектний тиждень оптимальною формою організації проектної роботи;
- довгострокові (річні) проекти (як індивідуальні, так і групові); виконуються, як правило, у позаурочний час.

Висновки. Таким чином, встановлено можливість використання в навчальному процесі проектів різних типів за видом діяльності. Однак виконання дослідницьких проектів вимагає відвідування школярами додаткових занять. Реалізація методу проектів в основній школі має зумовити зміну позиції вчителя: не лише давати готові знання, а й організувати різноманітні види самостійної пізнавальної діяльності учнів. Обов'язкове впровадження такого методу навчання потребує організації методичного супроводу: круглих столів, семінарів, лекцій, презентацій, науково-методичних публікацій у друкованому та медійному вигляді.

ТЕМА 4. МЕТОД ПРОЕКТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ

ПЛАН

1. Актуальність проектних технологій.
2. Суть методу проектів, основні вимоги до проектної діяльності.
3. Процесуальні умови успішної реалізації проектної технології.
4. Коментентнісний підхід до проектної технології на прикладі STEM проекту.

1.Актуальність проектних технологій

Проектна технологія – одна з інноваційних технологій навчання і виховання, яка забезпечує формування основних компетенцій учня, студента. Метод проектів засвідчує повну узгодженість навчання із життям, з інтересами студентів, він ставить їх у становище зрілої людини. І тоді студент нагадує лікаря, інженера, вчителя, для якого теоретичні знання – засіб творчих шукань. Зрештою активно розвивається мислення з опорою на науку.

Робота над проектом — практика особистіно-орієнтованого навчання в процесі конкретної праці студента, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. У свідомості студентів це має такий вигляд: "Все, що я пізнаю, я знаю, і для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати".

Для педагога, викладача — це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, вміннями та навичками.

Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність студентів — індивідуальну, парну або групову, яку студенти виконують впродовж визначеного відрізка часу.

Технологія проектування передбачає розв'язання учнем, студентом або групою якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого — інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Результати виконання проектів повинні бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична — конкретний результат, готовий до впровадження.

Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

2. Суть методу проектів, основні вимоги до проектної діяльності

Суть методу — не формувати, а розвивати особистість у процесі свідомої мотивованої індивідуальної діяльності в групі для розв'язання спільного завдання. Основою проектного методу є виконання різних навчальних і творчих проектних завдань, тематика яких розробляється викладачем з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей як учнів так і студентів.

Робота над навчальним проектом передбачає розв'язання проблемних ситуацій, що потребує від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на розробку оптимальних шляхів його реалізації, незмінний публічний захист і аналіз підсумків.

Проектна діяльність більш багатofункціональна. Проект спонукає студентів виявити інтелектуальні здібності, моральні й комунікативні якості, продемонструвати рівень оволодіння знаннями й загально-навчальними вміннями, здатність до самоосвіти й самоорганізації. Проектній діяльності може передувати «мозковий штурм», у процесі якого постануть нові цікаві для студентів проблеми. У процесі здійснення проекту студенти синтезують знання, інтегрують інформацію суміжних дисциплін, шукають більш ефективні шляхи розв'язання задач проекту, спілкуються одне з одним. Спільна діяльність реально демонструє широкі можливості співробітництва, у ході якого учасники ставлять мету, визначають оптимальні засоби її досягнення, розподіляють обов'язки, виявляють власну компетентність. Проектна діяльність наочно демонструє можливості моно- і поліпредметного, індивідуального і групового проектів. Система проектів є також частиною інтерактивних методик.

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення студентів ЗВО у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі. Проектна діяльність передбачає роботу в колективі. Великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує їх учасників об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість, працюючи у команді майбутні фахівці вчаться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності. Великою перевагою проектної діяльності є **вміння, які набувають студенти**, а саме:

- Ø планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;

- Ø використовувати багато джерел інформації;

- Ø самостійно збирати і накопичувати матеріал;

- Ø аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку;

- Ø приймати рішення;

- Ø встановлювати соціальні контакти (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним);

- Ø створювати «кінцевий продукт» - матеріальний носій проектної діяльності;

- Ø представляти створене перед аудиторією;

- Ø оцінювати себе та інших.

Метод проектів припускає розв'язання певної проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань і вмінь з різних галузей науки, техніки, творчих галузей. Результати виконання проектів мають бути «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, - то конкретне її розв'язання, якщо практична – готовий продукт проекту. Метод проектів можна використовувати як самостійну

(індивідуальну) чи групову роботу студентів упродовж різного за тривалістю часу, а також з використанням сучасних засобів інформаційних технологій, зокрема комп'ютерних, телекомунікаційних.

До проектної діяльності висувають такі *основні вимоги*:

1. Наявність значимої в дослідному, творчому плані проблеми (завдання), що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її розв'язання наприклад, дослідження демографічної проблеми в різних регіонах світу; створення серії репортажів з різних кінців земної кулі з однієї проблеми; проблема впливу кислотних дощів на навколишнє середовище).

2. Практична, теоретична, пізнавальна значимість передбачуваних результатів (наприклад, доповідь у відповідні служби про демографічний стан певного регіону, фактори, які впливають на цей стан, тенденції, які простежуються в розвитку цієї проблеми; спільний випуск газети, альманаху з репортажами з місця подій; охорона лісу в 8 різних місцевостях, план заходів).

3. Самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна, групова).

4. Структурування змістовної частини проекту (із зазначенням поетапних результатів).

Використання дослідних методів: визначення проблеми, завдань дослідження, які впливають із неї, висування гіпотези щодо їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, корегування, висновки (використання в ході спільного дослідження методу «мозкової атаки», «круглого стола», статистичних методів творчих звітів, переглядів).

3.Процесуальні умови успішної реалізації проектної технології

Розрізняють такі основні види проектів:

Інноваційні проекти -- які випробовують щось нове (напр. нову практику соціального обслуговування, або будь-який новий продукт).

Проекти для поширення досвіду -- проекти, які працюють і потенційно можуть бути застосовані деінде - в інших країнах, адміністративно-територіальних одиницях, інших територіальних громадах.

Звичайні проекти -- надання послуг, які вже з успіхом надавалися за різних обставин

Проект повинен:

- Бути соціально значущим, містити посилання на нормативну базу, яка демонструватиме компліментарність проекту з сучасною законодавчою базою.

- Представляти цільову групу, на яку скерований проект та бенефіціаріїв (отримувачів вигод).

- Мати конкретні цілі і завдання, які можна виміряти та відслідкувати доступними методами.

- Забезпечувати підготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів, які беруть участь у проекті.

- Бути специфічним - таким, що пристосований до конкретних місцевих особливостей та умов його реалізації.

- Бути оригінальним і своєрідним використання доступних ресурсів, але при цьому бути таким, що його можливо реплікувати - повторити в інших місцях.

- Бути реальним, демонструвати можливість досягнення позитивних результатів за наявних умов.

- Відповідати вимогам та стандартам опису проекту, встановленому організацією донором, (установою, яка фінансує проект).

- Бути реальним з точки зору можливої підтримки місцевим або державним бюджетом. *Наприклад, в межах проекту на базі однієї з київських молодіжних організацій (СПОК) була відкрита молодіжна*

телестудія «Око». Донори, які мали потужні фінансові можливості, закупили відеоапаратуру, потрібні матеріали, провели тренінги силами канадських фахівців. Студія випускала цікаву й актуальну відеопродукцію щодо формування здорового способу життя молоді, але для того, щоб повторити цей проект у іншому місці потрібні значні кошти, фахівці високої кваліфікації.

Увага! Результати проекту мають бути сталими, тобто такими, які не зникнуть разом із припиненням проектної діяльності: це основний критерій актуальності та соціальної значущості проекту. І це має бути зрозумілим з опису.

– Бути доцільним, мати практичну користь. *Наприклад, якщо в конкретному селі учні середніх класів не знають, що таке наркотики, не треба проводити з ними тренінгів з метою формування навичок відмови. Такий проект може мати зворотні наслідки. Серед професіоналів існує думка, що проекти з таких «гострих» тем, як сексуальне виховання, профілактика вживання наркотичних речовин, проблеми схуднення можуть реалізовувати лише кваліфіковані фахівці. Профілактика суїциду взагалі вимагає особливих підходів, зокрема така тематика не повинна виноситись на групове обговорення, а відповідна робота може проводитися лише індивідуально*

– **Бути актуальним.** *Наприклад, заняття з тематики здоров'я дітей, яких планують народити молоді сім'ї, доцільно проводити для вагітних жінок, а не для наречених у той час, коли вони найбільш стурбовані питаннями організації весілля.*

Проект не повинен:

- Бути описаним в специфічних, зрозумілих тільки фахівцям словах
- Включати інформацію, яка не стосується проекту

Проект передбачає:

– **управління змінами:** будь-які зміни перетворюються на загрозу, якщо виникають непередбачено. Навіть встановлення нової техніки в

установі, до якої не звикли ваші співробітники може перетворитися на загрозу як для техніки так і для співробітників. Зміни на краще теж мають бути узгоджені з ритмом діяльності організації, бути двигуном, а не блокером робочих процесів.

– **управління якістю:** принципи TQM(*total quality management*) впроваджуються в процедуру підготовки та реалізації проекту. Кожна операція має здійснюватися за умов оптимального використання всіх видів ресурсів. Це має бути підтверджено документально. При потребі, до проекту мають бути додані розрахунки використання робочого часу, цінні пропозиції на основні види обладнання. Вартість робочого часу в регіоні – на підставі досліджень цінних пропозицій на ринку праці. До управління проекту має бути застосований процесний підхід, а отже, всі складові проекту мають бути визначені процедурно. Для кожного завдання має бути розписана процедура впровадження. Розроблені шаблони документів: резюме, аплікаційних форм, бюджетних документів, звітів.

– **управління персоналом:** в проект описані проектні групи, вимоги до фахівців проектних груп, функціональні обов'язки виконавців проекту, визначена ієрархія відповідальності,

– **управління часом:** проект має бути розділений на етапи: підготовчий основний, завершальний; завдання; процеси – опис підготовки заходу, технології організації дослідження тощо; цикли – у випадку дослідницьких проектів та будь-яких, що передбачають повторення окремих елементів - для різних груп, у різних періодах, інше, залежно від типу проекту. *Наприклад, якщо проект носить дослідницький характер, коли досліди повторюються декілька разів, бажано поділити проект на етапи та цикли. Може бути використана будь-яка градація, але вона має бути обґрунтована. Використовуються методи побудови та контролю календарних графіків робіт.*

– **управління фінансами:** використовуються методи формування фінансового плану (бюджету проекту).

4.Кометентнісний підхід до проектної технології на прикладі STEM проекту

STEM-освіта (аббревіатура від англійських слів *Science, Technology, Engineering, Math*, що в перекладі означає наука, технології, інженерія та математика) — це низка чи послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, і вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять. Подібна система освіти готує дітей до життя в реальному світі, який швидко змінюється, розвиває творчі здібності особистості, вміння реагувати на ці зміни, критично мислити.

Раннє залучення учнів до *STEM* може підтримати не лише розвиток креативного мислення та формування компетентності дослідника, а й сприяти кращій соціалізації особистості, оскільки розвиває низку навичок: **СПІВРОБІТНИЦТВО, КОМУНІКАТИВНІСТЬ, ТВОРЧІСТЬ**

Розглянемо їх:

Співробітництво

Іноді плідна співпраця з товаришами по команді може бути складнішим завданням, ніж фактичне завдання, що стоїть перед командою. Для досягнення інноваційних результатів і розв'язання складних завдань у команді мають працювати особистості з різним науковим і технічним досвідом. Маленькі міждисциплінарні команди у процесі реалізації проекту вимагають співробітництва, взаємодопомоги і швидкого мислення.

Комунікативність

Загальновідомо, що саме тактовне спілкування, а не тиранія в команді, може сприяти продуктивній спільній роботі і зміцненню авторитету її лідерів. *STEM*-навчання надає широкі можливості для спілкування «один на один» і «один-до-багатьох».

Творчість

Творчість та інновації йдуть пліч-о-пліч. «Креатив» може надати нового

життя будь-якому науковому і технологічному проекту, показати його ще нереалізовані можливості. Та більше, люди, здатні «вийти за межі» технологічних навичок і мислити нестандартно, можуть винайти щось абсолютно нове й у багатьох інших сферах життєдіяльності людини.

Упровадження в навчально-виховний процес методик *STEM*-освіти дозволить сформувати в учнів найважливіші характеристики, притаманні компетентному фахівцю:

- уміння побачити проблему;
- уміння виділити в проблемі якомога більше можливих аспектів і зв'язків;
- уміння сформулювати дослідницьке запитання і шляхи його розв'язання;
- гнучкість як уміння зрозуміти нову точку зору і стійкість у відстоюванні своєї позиції;
- оригінальність, відхід від шаблону;
- здатність групувати ідеї та встановлювати зв'язки;
- здатність до абстрагування або аналізу;
- здатність до конкретизації або синтезу.

Одним з принципів впровадження *STEM*-освіти є продуктивна мотивація учнів до здійснення проектної, дослідницької діяльності, участі в різноманітних конкурсах.

То в чому ж переваги STEM-освіти?

1. У центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Учні вчаться знаходити шляхи розв'язання проблеми не в теорії, а безпосередньо «зараз», шляхом спроб і помилок.

2. *STEM*-освіта — це творчий простір, де дитина не тільки реалізовує свої потреби, а й готується до дорослого життя в соціумі, роблячи усвідомлений вибір майбутньої професійної діяльності.

3. На відміну від класичної в нашому розумінні освіти, на *STEM*-

уроках дитина отримує набагато більше автономності. На процес навчання набагато менше впливають стосунки, що склалися між учнем та вчителем, що дає можливість об'єктивніше оцінювати прогрес навчання. Через таку автономність дитина вчиться бути самостійною, приймати власні рішення та брати за них відповідальність.

4. *STEM*-уроки дозволяють не тільки вивчати теоретичний матеріал, але і закріплювати знання шляхом практичного їх застосування і виконання різноманітних завдань, які можуть бути настільки цікаві, що їх складність не викликати неприємтя в учнів.

5. *STEM*-уроки поступово формують у школярів фундамент для розуміння та усвідомлення єдності принципів будови і функціонування різних систем і процесів управління в природі, техніці, соціумі.

Завдання *STEM*-освіти загалом і кожного *STEM*-уроку зокрема спрямовані на формування таких компетенцій і вмінь:

- ▶ розуміння концепцій, операцій і відносин;
- ▶ навички акуратного виконання операцій;
- ▶ здатність формулювати, називати і розв'язувати проблеми;
- ▶ логічне мислення, рефлексія, вміння пояснювати й аргументувати;
- ▶ здатність розглядати предмет як корисний і цінний;
- ▶ віра у свою ефективність.

У процесі навчання за *STEM*-технологією формується особливий вид мислення — *STEM-thinking* (навички критичного мислення, проектний підхід до розв'язання проблеми, експериментальні засади опанування знань, різнобічний погляд на явища, який передбачає «не ставити крапку у вивченні»). У початкових класах розвиток *STEM-thinking* відбувається за напрямками:

1. *Навички користуватися джерелами*, не обмежуючись лише

одним джерелом. Для критичного мислення не існує єдиної авторитетної думки, яка не підлягає перевірці та переосмисленню.

2. *Компаративістичні навички* (компаративізм — порівняльний, порівняльно-історичний методи, які застосовують під час вивчення споріднених предметів і явищ). За нескладним алгоритмом школярі вчаться порівнювати, зіставляти предмети, явища (художні твори, агрегатні стани води, відмінювання закінчень, властивості арифметичних дій тощо).

3. Світ навколо нас є складною системою зв'язків і взаємовпливів, тому *усвідомлення взаємопроникності явищ та цілісності* світу — один із наріжних каменів світогляду особистості. Щоб зрозуміти принцип *STEM*, необхідно бачити не просто явище, а розуміти, які математично обумовлені фізичні, хімічні, географічні закономірності призвели до його виникнення.

Формування в учнів навичок мислення високого рівня на уроках *STEM* засобами *IT* дає змогу досягти в діяльності учнів таких позитивних ефектів, як розширення спектра навчальних ролей, краще засвоєння програмового матеріалу, реалізація принципу «освіта упродовж усього життя» і забезпечення підготовки учнів до життя в сучасному суспільстві.

Отже, *STEM*-освіта розв'язує низку основних завдань сучасної школи — створити умови для різнобічного розвитку молодого покоління, забезпечити активізацію і розвиток інтелекту, інтуїції, творчого мислення, рефлексії, аналітико-синтетичних умінь та навичок з урахуванням можливостей кожної дитини.

Засоби STEM-навчання

Вагома роль у досягненні позитивних результатів впровадження *STEM*-освіти належить засобам *STEM*-навчання. Об'єктивна необхідність використання цих засобів зумовлена їх суттєвим впливом на процес розуміння і застосування інноваційних технологій.

Засоби *STEM*-навчання — це сукупність обладнання, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності в навчально-виховному процесі. Вони виконують такі основні функції: інформаційну, практичну, креативну, контрольну.

Види засобів STEM-навчання досить різноманітні, їх склад залежить від рівня розвитку науки, техніки та інформаційних технологій:

- *друковані методичні засоби:*

- підручники
- електронні підручники,
- навчальні посібники
- картки завдання,
- навчальні інструкції,
- навчальні алгоритми;

- *наочне приладдя:*

- натуральне — обладнання, прилади, інструменти, матеріали, зразки тощо;

- образне (зображувальне) — фотографії, репродукції картин художників,

- плакати;

- знаково-символічне — знакові моделі, графіки, схеми, таблиці;

- *технічні засоби навчання:*

- інформаційні* — відеоапаратура, комп'ютери, мультимедійні технології, кінопроектори, проекційні екрани — різноманітних моделей, оверхед-проектори, слайдпроектори, копії-дошки, інтерактивні дошки, документ-камери, відеоконференційні системи, маркерні та текстильні дошки, проекційні столики тощо);

- контрольовальні* — тренажери, прилади для діагностики процесів.

Ресурси STEM / STEAM

1. <http://vihart.com>. Відео на найрізноманітніші теми з математики.
2. <http://babbledabbledo.com>. Теми *STEAM* через експерименти і діяльність.
3. <https://makeworkshop.com>. Проекти і вироби, що можна створити власноруч — для різнопланових інтересів та віку.
4. <http://tinkerlab.com>. Короткі та прості проекти для дітей початкової школи.
5. <http://hlamer.ru/channel/>. *TED-Ed*. Математика, наука, мови, анімація.
6. <http://www.studylikeninja.com/stem>. Добірка *Youtube*-каналів для організації навчання в початковій школі.
7. <http://www.tryengineering.org>. *STEM*-ігри для дітей та дорослих.

Рекомендовані форми роботи:

- науково-просвітницькі акції;
- *STEM*-тижні;
- літні та зимові табори, які проводять заходи/заняття за напрямками *STEM*- освіти;
- наукові пікніки;
- Дні науки;
- фестивалі з мейкерства і науково- технічної творчості;
- заходи з профорієнтації за форматом популярних проєктів «Професії майбутнього», «Дівчата *STEM*», «*IT*- дівчата», з урахуванням місцевих потреб ринку праці та можливостей підприємств, бізнес-структур регіону.

Компетентності вчителя

Досвід наукових досліджень в Україні свідчить, що постає потреба в

підготовці вчителів за напрямом *STEM*-освіти. Викладання за *STEM*-технологією потребує від учителя високого розвитку емоційного інтелекту, креативності, гнучкості мислення та вміння передбачати кінцевий результат. Шкільне керівництво, співпраця персоналу і позитивний клімат є важливими організаційними елементами, які сприяють значущим змінам. На сьогодні одним із головних пріоритетів є покращення досвідченості вчителів, які викладають напрямом *STEM*, та їх підтримка.

У свою чергу, до рівня викладання вчителів висувають спеціальні вимоги. Про це свідчить головний нормативно-правовий документ Міністерства освіти і науки України: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» [8, стаття 56]. Отже, особливої актуальності набувають питання підвищення професійної компетентності вчителів.

Для планування впевненої та успішної роботи за *STEM*-технологією вчитель має володіти інформацією щодо її навчально-методичного супроводу.

Отже, задачею вчителя є підготовка учнів до самостійного прийняття рішень, до дорослого життя, в якому на них чекає взаємодія з суспільством, котре вимагатиме від них конкурентної спроможності. Серед різних видів компетентності, які мають опанувати вчителі, виділяють саме ті, що характеризують готовність педагогів до інноваційних перетворень:

- уміння використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети;
- використання нових сучасних навчальних засобів і обладнання;
- упевненість у позитивному ставленні суспільства до нововведень;
- наполегливість;
- ініціативність у прийнятті рішень;
- персональна відповідальність;
- здатність до командної роботи;

- спроможність іти на компроміс та розв'язання конфліктів

Сучасний учитель поряд із навчанням і вихованням учнів усе більше здійснює культурологічну, соціально-психологічну, розвивальну, дослідницьку, проєктивну функції. А також створює умови, що забезпечують освітній і духовний розвиток учнів.

Висновки. Завдяки впровадженню у навчально-виховний процес сучасного ЗВО проєктних технологій наростає творча складова проєктної діяльності; збільшується зв'язок з реальними умовами життєдіяльності особистості та суспільства, досвідом реалізації особистісних функцій; відбувається адекватне наповнення компонентів соціальної компетентності студента відповідним змістом у логіці змін структури особистості. Проєктний підхід потребує створення інноваційних психолого-педагогічних технологій, що забезпечать повноцінний розвиток кожного студента ЗВО стосовно реалізації національної системи освіти та соціокультурного розвитку особистості.

ТЕМА5. ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ.

ЕТАПИ ПРОЕКТУ

ПЛАН

1. Поняття про проектний цикл(життєвий цикл проекту).
2. Характеристика основних етапів роботи над проектом.
 - 2.1.Етап збору та обробки інформації. Джерела інформації.
 - 2.2. Визначення тематики проекту.
 - 2.3.Визначення мети та формулювання завдань.
 - 2.4. Опис проекту, його основних етапів, створення моделі. Моделювання (розробка гіпотез). Учасники та співучасники проекту.
 - 2.5. Планування проекту. Пошук методик і засобів виконання завдань.
 - 2.6. Очікувані результати проекту
 - 2.7.Визначення ефективності й корекція проекту. Моніторинг або оцінювання проекту
3. Характеристика основних методів проектування та конструювання

1. Поняття про проектний цикл(життєвий цикл проекту)

Час від появи задуму до його повної реалізації називається **проектним циклом (життєвим циклом проекту)**. Процес проектування відбувається у кілька етапів:

Розробка: формулювання ідеї проекту – визначення актуальності, формулювання проблеми, вибір об'єкту, визначення основної мети проекту та завдань, які належить розв'язати. Як і в медицині, важливо правильно діагностувати проблему та підібрати способи вирішення. На діагностико-прогностичному етапі проводиться визначення напряму діяльності та формування загальної концепції реальних можливостей проведення роботи. Майже завжди є декілька способів подолання проблеми. І проект тоді проект, коли демонструє усвідомлений та підтверджений аналітичними та іншими матеріалами, вибір оптимального шляху досягнення мети.

Планування проекту: уточнення меж етапів проекту, визначення переліку процесів, їх формалізація, розробка шаблонів та матриць заходів та елементів проекту. Планування окремих видів проектної діяльності відповідно до завдань, визначення й обґрунтування необхідних ресурсів, здійснення базової оцінки, складання бюджету проекту.

Практичне впровадження проекту – виконання запланованих заходів, які в описі проекту мають бути точно відображені та забезпечені потрібними матеріальними ресурсами. В ході реалізації проекту практично завжди плануються моніторингові дії: співставлення досягнутих результатів з визначеними індикаторами.

Завершення та оцінювання проекту. Передбачає підведення підсумків, ґрунтовний аналіз результатів. Встановлення корегуючи завдань для періоду сталості вже за межами проекту.

Увага!

На всіх етапах як підготовки так і виконання діє ЛСП (логічно-структурний підхід при розробці проектів. Кожен план проекту містить точно визначені думки стосовно причинних зв'язків: якщо А то Б. Особливо це стосується етапу визначення причин розбіжностей бажаного та наявного стану речей в соціальному управлінні. Визначення ієрархії проблем – опис дерев проблем.

2.Характеристика основних етапів роботи над проектом.

2.1. Етап збору та обробки інформації

Першим етапом підготовки проекту є дослідження об'єкту планування. На цьому етапі важливо визначитися, чим відрізняється **завдання** від **проблеми**: в проекті потрібно довести, що саме такий, не інший ланцюжок завдань є оптимальним з точки зору ресурсів.

Наприклад, гострим суспільним протиріччям є фінансування безоплатного проїзду пільгових категорій громадян в громадському транспорті. Перевізники постійно скаржаться на недостатнє фінансування

державою таких перевезень. З одного боку, практично неможливо точно обрахувати потреби та кількість громадян, що скористалися такою послугою. Визначення «ключової», головної проблеми допоможе правильно визначити головні завдання проекту, спрямовані на врегулювання суспільного протиріччя. Отже проблеми можуть бути пов'язані в ланцюжок, де одна із проблем є ключовою. З іншого боку, відсутність законодавчих обмежень створює умови для безконтрольного використання громадського транспорту пільговими категоріями громадян, що дійсно робить для перевізників надання цих послуг збитковими. Отже, потрібно встановити причину та наслідок, виявити «джерело» суспільного та бюджетного конфлікту та віднайти спосіб для стабілізації ситуації.

На першому етапі ми висловлюємо гіпотезу (ідею, передбачення), яку далі слід підтвердити аналітичними методами. Здійснення якісного аналізу залежить від повноти та якості первинної інформації, її збір та обробка.

На цьому етапі слід чітко визначитися зі

Списком потрібних даних: яку саме інформацію ми збираємо. Наприклад. Для проектів, пов'язаних із групами ризику, слід надати перевагу таким категоріям інформації як кількість, демографія груп ризику, їх географія тощо.

Одиницями виміру: щодо одиниць виміру, то вони можуть бути різними. Наприклад: всього осіб; на 100 чоловік, на 1000 чоловік населення. Наприклад, рівень загрози того чи іншого захворювання може вимірюватися кількістю хворих на 100 або 1000 осіб. Важливим показником в цьому випадку може бути також кількість лікарів або ліжок –місць на душу населення;. Ця сама інформація в іншому проекті може бути абсолютно не придатною.

Періодом, за який збиратиметься інформація місяць, - 1 рік. 5 років. Інше. Але слід пам'ятати, що збір інформації – не самоціль !, а спосіб визначити, що саме ми хочемо поміняти а також від слідкувати наявність або відсутність змін.

Поради щодо збирання інформації. При збиранні інформації слід поставити питання: для чого з рештою цю інформацію буде використано? Збирання даних може тривати вічно і поглинути весь час та інші ресурси. Треба визначитися зі списком необхідних даних, максимально оптимізувати його. Краще в процесі роботи над проектом продовжити збір даних, ніж потонути в інформаційній лавині. Якщо бракує часу і коштів на проведення докладного збору та аналізу даних, використовуйте фокусні групи, вже опубліковані статистичні дані. Їх можна отримати в обласних бібліотеках, на сайтах багатьох установ. Залучення представників зацікавлених осіб до дорадчої групи для контролю/керування збиранням та аналізом інформації має важливе значення для їх фінансової участі у програмі та зміцнення довіри між ними.

Джерела інформації:

Нааявні джерела. В кожній області щорічно, а в межах року – щоквартально, готується та видається Звіт про соціально-економічний розвиток області. Такі ж звіти готує кожна адміністративно-територіальна одиниця. Основні звіти зберігаються на паперових носіях в обласних бібліотеках. Також джерелами окремих видів інформації є Обласне управління статистики, обласне та районні управління соціального захисту, служба у справах дітей, ЦСССДМ, Інтернет.

Власні дослідження. Їх здійснюють обраними методами до початку проекту, якщо це не є його етапом. Збір інформації та її аналіз інформації може бути здійснений методами

Якісні: SWOT, ABC

Кількісні: статистичного, соціологічного аналізу.

Дані бажано структурувати та подавати в таблицях, тощо.

Висновок. Етап визначення ключової проблеми та формулювання мети проекту, цільової групи є визначальним для успіху та досягнення результату. Дуже важливо на цьому етапі сформулювати в першому наближенні очікувані результати.

2.2.Визначення тематики проекту

Усвідомлення та формулювання практичної проблемної ситуації пов'язане з необхідністю задовольняти виникаючі соціальні потреби у суттєвих змінах. В основі кожної проблемної ситуації лежить якась соціальна проблема.

За типом об'єкту виділяють такі **соціальні проблеми**:

- **діяльнісні** - виражаються в труднощах структурування, планування та здійснення людської діяльності (немає моделей, програм або алгоритмів діяльності; або низька ефективність діяльності що ускладнює досягнення мети);

- **інституційні** - відбивають складність становлення, функціонування та розвитку соціальних інститутів (*Наприклад, процес інституціоналізації, що включає формування та розвиток інститутів, набуття ними різноманітних соціальних ролей, їх всебічну реалізацію; або процес деінституціалізації, руйнування та деградації соціальних інститутів. Ці проблеми можуть фіксувати також суперечності в системі функцій, норми та чинностей соціальних інститутів*);

- **організаційні** - визначають зміст становлення, розвитку та функціонування організаційних систем (*властиві соціальним організаціям. Їм властиві чітке цільове визначення сумісної діяльності людей, ефект синергії, система статусів та ролей, певний тип взаємодії формальної та неформальної структур, а також управління та самоуправління*);

- **ресурсні** - зумовлені недостатністю або надмірністю матеріальних, фінансових, інформаційних, кадрових, духовно-моральних, психологічних та інших ресурсів; або їх неоптимальним використанням в результаті відсутності ресурсозберігаючих або оптимізуючих їх використання технологій. Проблема надмірності ресурсів також приводить до неможливості досягнення мети. *Наприклад, надлишок грошей у вибірковій кампанії може привести до поразки, тому що кампанія починає зводитися не до залучення засобів членами команди за результативні технології, а до їх розподілу за рутинну, нетворчу, не результативну роботу.*

- **кадрові** - пов'язані з відбором, підготовкою та посадовим просування персоналу (*проблеми неякісного відбору, підготовки та просування кадрів, їх надмірності або недостатку, стабільності або плинності, розвитку в трудових колективах обстановки ділової співпраці або соціальної напруженості або конфліктів*)

- **інформаційні** - зумовлені дефіцитом або надмірністю інформації, а також неефективністю її переробки, розповсюдження та використання, що не має можливості виробляти та приймати оптимальні управлінські рішення;

2.3.Визначення мети та формулювання завдань

Мета – це усвідомлений образ (формальний опис) майбутніх результатів або станів, що задаються будь-якій системі. Це ідеальне уявлення про результат майбутньої діяльності учасників. Вимоги до формулювання: повинна бути зрозумілою та реальною (можливою для реалізації в межах запланованого часу і ресурсів), виключати можливість невизначеної відповідальності за результати діяльності учасників, бути зафіксованою документально, повною за змістом, операційною, визначати кінцевий результат (піддаватись контролю, вимірюванню), бути визначеною у часі, мотиваційною (спонукати до дії). З урахуванням бажаного та можливого в даних конкретних умовах здійснюється ранжування цілей, тобто створюється ієрархічне дерево цілей проектної діяльності, яке відображає їхню диференціацію за рівнями значущості й органічну єдність головних, спеціальних та одиничних (часткових) цілей.

Увага! Ми визначили мету, її досягнення може здійснюватися у різний спосіб, з використанням різних ресурсів.

Наприклад. Забезпечити пільговий проїзд громадянам ми можемо через надання адресної допомоги відповідним категоріям громадян. А можемо відшкодувати видатки перевізникові на оплату пільгового проїзду. Отже, формулюючи цілі та завдання проекту, автор має враховувати ціну ресурсів, їх доступність а також пам'ятати про сучасні вимоги управління якістю.

Завдання визначають послідовність досягнення мети. Кожний наступний крок повинен сприяти досягненню кінцевого результату. Вимоги до формулювання: конкретизувати очікуваний результат (1), об'єкт (2), термін досягнення цілі (3), зусилля, що плануються (4), кількісні характеристики результату, що очікується (5), що і коли має бути зроблено. Наприклад, навчити протягом тримісячного (3) тренінг-курсу «Основи здоров'я» (4) учнів школи, які мають досвід куріння (2), навичкам відмови від нього (1))

2.4. Опис проекту, його основних етапів, створення моделі.

Моделювання (розробка гіпотез). Учасники та співучасники проекту

Визначення бази реалізації проекту – потребує вказівки місця розробки та за необхідності місця реалізації

Визначення ресурсів: людські, матеріально-технологічні, фінансові, інформаційні, тобто наявних умов.

Структурно-функціональне моделювання - створення моделі соціального об'єкту або процесу. Модель об'єкта – це уявна або матеріалізована система, яка відображаючи або відтворюючи основні компоненти та зв'язки, здатна замінювати його так, що її вивчення дає адекватну інформацію про цей об'єкт. Моделювання передбачає: створення описово-структурної моделі (словесної, графічної або понятійного аналога) проекту; визначення критеріїв ефективності проекту; розробку моніторингової системи функціонування моделі (як і яким чином контролюватиметься та оцінюватиметься діяльність учасників проекту на різних етапах)

Базується на системному підході, що включає:

- визначення та опис **функцій** проектованої системи, для виконання яких потім моделюють (визначають та описують) структуру системи;
- розміщення об'єкта або процесу у **соціальному просторі**, який має багато різновидів. З одного боку, проектні технології можна застосувати у масштабах всієї країни, регіону, району, поселення або навіть окремої сім'ї. З іншого, у будь-якому населеному пункті можна виділити: простір рекреації,

що складає предметний світ зони відпочинку людей; простір трудової діяльності людей з усіма її атрибутами і навіть «сміттєвий» простір, що включає елементи виникнення, збирання, утилізації та переробки відходів.

- розміщення соціальних процесів у певному **соціальному часі**. Технології бувають традиціоналістські – призначені для «консервації» теперішнього (наприклад, збереження культурних цінностей); ретроспективні – спрямовані у минуле (наприклад, рекреація сільських територій, які начебто повертаються в минуле з точки зору їх екологічної характеристики) та прогресивні – спрямовані на розвиток соціуму

- визначення **алгоритму оптимальної діяльності**: виділення операцій, встановлення їх порядку, формування алгоритму діяльності, його оптимізація тощо;

- надання соціальним технологіям **інституційної легітимності**

- **організаційне проектування** – це процес розробки проектів організації виробничих систем та систем управління. Включає зміну таких факторів: цілей організації, змісту роботи та структури управління, технології виробництва товарів та послуг методів розв’язання задач, кадрової політики в організації, оновлення структури та комунікативних зв’язків

Термін реалізації: включає дати початку та закінчення роботи над проектом

Прогнозований результат передбачає створення чогось нового за структурою, підходами, концепцією процесу: нові технології, методики та планування «продукту» в результаті виконання програми (посібника, сценарію, опису технології, плану, нової програми, бази даних, центри тощо) та його форму .

Увага! В описі проекту відтворюємо процес творення бажаної моделі об’єкту або процесу. Цей процес базується на системному підході, що включає визначення та опис функцій проектованої системи, для виконання яких потім моделюють структуру системи. Важливу роль у процесі проектування грає також розгортання «дерева цілей», за допомогою якого можна представити

діяльнісну систему у вигляді деякої ієрархії цілей-дій, що зводяться у кінцевому рахунку до простих операцій.

Спочатку викладаємо це в анотації проекту – стислому, глибоко змістовному описі обсягом не більше 1-2 сторінок.

На допомогу розробникам проектів пропонується матриця, яка допоможе перевірити, наскільки усвідомити, який саме продукт та який саме результат планується на кожному етапі проекту.

Логічно-структурна матриця	Показник досягнення	Вимірювання	Припущення і ризики
Загальні цілі	Виміри досягнення загальних цілей	Джерела та методи для підтвердження досягнень	Зовнішні фактори, які впливають на досягнення загальної цілі
Конкретні цілі	Виміри досягнення конкретних цілей	Джерела та методи для підтвердження досягнень	Зовнішні фактори, які впливають на досягнення цілі проекту
Результати	Вимір досягнень та результатів	Джерела та методи для підтвердження досягнень	Зовнішні фактори, які впливають на досягнення результату
Заходи	Потрібні ресурси	Вартість ресурсів	Зовнішні фактори, що впливають на діяльність

2.5. Планування проекту. Пошук методик і засобів виконання завдань

Здійснюється на основі сукупності принципів: цілісного розгляду об'єкта (змістовий аспект прогнозування), системного комплексного підходу (процесуальний аспект), неперервності, варіативності, відповідності умовам, колективності й колегіальності. Суть планування у межах проекту полягає у підпорядкованості змісту, методів та організації процесу, його управління логіці функціонування даної моделі. Скласти план у межах проекту – це створити таку систему заходів на всіх рівнях, яка забезпечить реалізацію даної моделі. Передбачає:

а) формування програми діяльності з реалізації проекту: включає систему завдань, алгоритм їх розв'язання, методи та засоби, що використовуються

б) розробка плану: конкретизація завдань до рівня безпосередніх дій, визначення строків виконання та конкретних виконавців. До кожного із завдань необхідно брати один або кілька окремих видів діяльності, які можуть: якомога повніше й ефективніше ніж інші можливі види діяльності вирішувати поставлене конкретне завдання, а не яесьь інше; не суперечитимуть за своєю формою, змістом та методами цілям проекту та напрямам діяльності; впливатимуть переважно на об'єкти даного проекту; основними результатами матимуть прогнозовані результати або проміжні, які є необхідними на шляху просування до очікуваних результатів проекту. Види проектної діяльності передбачають наявність результату, який можна виміряти.

Пошук методик і засобів виконання завдань. Вони, як і весь проект, часто є унікальними скоріше не за формою, а за змістом. Набір проектних інструментів має чітко відповідати завданням проекту. Якщо ми поширюємо досвід, то це скоріше всього конференції або видання; якщо забезпечуємо навчання, то це, наприклад, тренінги, які можуть тривати від декількох годин до декількох днів, набувати різних форм - майстерні, формуючі, проектні групи. інше. Вибір методів та форм здійснюється з урахуванням стадії, на якій знаходиться об'єкт впливу; вікових особливостей сприйняття інформації, авторитету впливу групи тощо.

Види діяльності та заходи, що можуть бути використані:

- Підбір та підготовка фахівців (підготовка лідерів серед молоді)
- Вивчення ситуації (проведення досліджень, опитування);
- Навчання (лекції, бесіди, тренінги, практичні заняття, семінари);
- Консультування – індивідуальні, групові;
- Диспути, брифінги, круглі столи, прес-конференції;
- Конференції (прямі , відео, « відкриті простори», Інтернет)

- Вулична робота, ігротеки; перформенси, вуличні акції, акції громадянського звучання. пряме інформування;
- Розробка та підтримка сайтів, інших інформаційних ресурсів;
- Організація, підтримка груп взаємодопомоги, клубів, гуртків, центрів тощо;
- Рекламно-видавнича діяльність – інформування;
- Створення громадських приймалень, «гарячих ліній», ресурсних центрів, інше;
- Розробка нормативних актів, їх обговорення та лобіювання;
- Літні школи та табори творчого або іншого спрямування;
- Виставки, конкурси ;
- Залучення партнерів;
- Обмін досвідом тощо

А також: індивідуальне та групове консультування, відео лекторії, профілактичні заходи в літніх оздоровчих таборах відпочинку, виставки рекламно-інформаційних та методичних матеріалів у навчальних закладах, публікації й виступи у ЗМІ, інтерактивні психологічні театри, залучення до волонтерського руху тощо.

Визначення етапів та завдань реалізації проекту зручно здійснювати за таблицею

Етап	Завдання	Діяльність	Термін	Ресурси (потреби)	Результат	Хто виконує

2.6. Очікувані результати проекту

Це можуть бути матеріальними (моделі, програми, плани, колекції, створення об'єднань, центрів, громадських організацій, результати досліджень); ідеальними (нові способи дій, методи дослідження); формальними (впровадження нових форм, шаблонів процесів); світоглядними (зменшення кількості наркозалежних, покинутих дітей, інше.

Оформлення результатів проекту може бути найрізноманітнішим: рукописні та друковані матеріали, відеофільми, фотографії, альбоми, бортжурнали, комп'ютерні програми. Настінні газети, альманахи, моделі, таблиці. Їх також доцільно представити у таблиці

Зміст результату проекту	Форма представлення	Оцінка якості

2.7.Визначення ефективності й корекція проекту . Моніторинг або оцінювання проекту

Визначення ефективності й корекція проекту – оцінка як самої діяльності, так і якості кінцевого продукту.

Взаємозв'язок планування та оцінки роботи. Кожен етап планування потребує оцінки, що коригує план за принципом зворотного зв'язку. Нове планування враховує попередню оцінку і потребує наступної. Координація розробки, оцінювання та реалізації проектів: аналіз ситуації – оцінка потреб – розробка програм – процес оцінювання цілісності програми – втілення програми - поточне оцінювання – розвиток та коригування програми – поточне оцінювання – стабілізація програми – підсумкове оцінювання.

Моніторинг або оцінювання проекту – здійснюється як впродовж реалізації проекту так і за результатами діяльності, за наперед визначеними критеріями.

Моніторинг впродовж реалізації проекту використовується для корекції діяльності в межах проекту.

Моніторинг передбачає більш тривалу і періодичну діагностику, тому в багатьох проектах достатньо визначити критерії оцінювання очікуваних результатів.

3.Характеристика основних методів проектування та конструювання

Найменування методу	Характеристика методу
Систематизація	Розглядання проекту при його розробці або її конструкції при її побудові як деякої системи з власною структурою та функціями
Інверсія («зроби навпаки»)	Виконання нових розробок шляхом відмови від традиційного підходу та розглядання вирішуваної задачі з діаметрально протилежної позиції. При цьому елементи та характеристики проєктованого об'єкта звичайно міняються місцями (ззовні – зсередині, шкідливе-корисне, симетрично-асиметрично, головне-другорядне, центральне-периферійне тощо)
Аналогія (прецедент)	Використання досягнень з інших галузей науки та практики. Аналогічні рішення, використовувані для вирішення соціально-інженерних задач, можуть бути запозичені як з живої природи, так і з різних сфер соціуму. При цьому використовується аналогія з раніше розробленими соціальними конструкціями
Емпатія (співпереживання)	Ототожнення особистості проєктувальника/конструктора з об'єктом розробки, тобто елементом/процесом, шляхом «входження в образ». Сприяє появі нового погляду на вирішуване завдання
Комбінування	Використання у проєкті (або конструкції) окремих складових, процесів та елементів у різному порядку та у різних сполученнях. Можна знайти нову якість проєктованого об'єкта з додатковими позитивним ефектом. Використовують три схеми об'єднання елементів: «нове+старе», «нове+нове», «старе+старе». Комбінації елементів можуть бути різними: механічне поєднання, поєднання через проміжні елементи, дублювання, утворення багатоступеневих конструкцій
Компенсація	Врівноваження небажаних та шкідливих факторів засобами протилежної дії
Динамізація	Перетворення нерухливих та незмінних елементів тої або іншої конструкції у рухливі й змінні форми
Агрегування	Створення безлічі об'єктів або їх комплексів, які можуть виконувати різні функції, або існувати у різних умовах. Досягається зміною складу об'єкта або структури його складових частин
Компаундування	Паралельне поєднання об'єктів для збільшення продуктивності (незалежне або в один суспільний агрегат)
Блочно-модульне конструювання	Побудова суспільних конструкцій на основі модулів та блоків. Модуль – це складова частина конструкції, що складається переважно з уніфікованих або стандартних блоків (елементів) різного функціонального призначення
Резервування (дублювання)	Збільшення кількості об'єктів для підвищення надійності конструкції в цілому
Мультиплікація	Підвищення ефективності функціонування об'єкта за допомогою

ція	використання кількох робочих органів, що виконують одні і ті ж функції
Розчленування	Мисленнєвий поділ традиційних об'єктів для спрощення виконуваних ними функцій та операцій на конструктивно подібні складові частини – секції, ланки, блоки, ланцюги
Асоціація	Уміння визначати спів падіння деяких ознак у різних об'єктах, що дає можливість виробляти нетрадиційні рішення
Удосконалення	Усунення недоліків конструкцій в цілях їх удосконалення
Ідеалізація	Наділення реальних суспільних об'єктів нереальними властивостями та вивчення їх як ідеальних
Перенесення властивостей («фокальних» об'єктів)	Поміщення конструйованого суспільного об'єкта в «фокус» уваги та перенесення на нього властивостей або функцій кількох довільно обраних суспільних об'єктів
Пошук несподіваного ракурсу	Розгляд конструйованого суспільного об'єкта з незвичних та несподіваних позицій, що часто приводить до нового та оригінального конструктивного рішення
Спрощення	Спрощення складного соціального явища. Щоб краще зрозуміти його структуру та більш повно представити склад його елементів
Видалення зайвого	Виявлення у соціальній конструкції таких елементів, структур або функцій, без яких можна обійтися та їх видалення, не наносячи ушкодження конструкції, приводить до її впорядкування та більш чіткої організації
Метод «мудрість творця»	Пошук вищого смислу та вищої гармонії соціальної конструкції
Екстремалізація	Мисленнєве розміщення наявної конструкції в екстремальні умови та їх посилення до тих пір, поки конструкція витримує. Це своєрідне мисленнєве екстремальне експериментування
Метафоризація	Пошук метафори, що характеризує створену конструкцію, та детальне її втілення. Метафоризований образ конструкції часто виявляється не тільки могутнім джерелом нових конструкторських рішень, але і рушієм інтелектуальної активності проектувальників
Пошук помилок	Аналіз всіх аспектів її конструкції в цілях виявлення в ній помилок
Метод спроб та помилок	Стихийний спосіб створення соціальної конструкції з відкиданням безуспішних спроб вирішення проблем закріпленням успішних. Схема цього методу така: створюємо дещо, допускаючи помилки, перевіряємо та виправляємо конструкцію.

Висновки. Емпіричні факти показують, що організації досягають значно кращих результатів за проектним підходом, ніж за традиційними робочими

методами, оскільки проекти реалізують обрану ними стратегію розвитку. Перевершуюче стратегічне лідерство організації, усередині якої виник проект і на користь якої він здійснюється, стає можливим саме завдяки проектам, які є інструментами забезпечення їх організаційної переваги. Без добре розроблених місії, стратегії, цілей організації неможливо правильно визначити все вище перераховане стосовно проектів, які здійснюються в організації, а це є необхідним для оцінювання результатів проекту. Відомо, що проекти ініціюються як наслідок виникнення потреби в них. Потреби — це необхідність для людини таких умов, що забезпечують її існування і самозабезпечення, зокрема економічні потреби виступають основою діяльності людей. Потреби виступають як ідеальний внутрішньо спонукальний мотив їхньої діяльності.

ТЕМА 6. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ. МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

ПЛАН

1. Поняття про педагогічне проектування
2. Освітні проекти в ЗВО. Класифікація освітніх проектів.
3. Головні умови організації роботи над педагогічним проектом, його структурні елементи .
4. Основні етапи педагогічного проектування

1. Поняття про педагогічне проектування

Проектування педагогічної діяльності – це один із основних компонентів професійної діяльності вчителя, який включає педагогічні дії, що ґрунтуються на усвідомленні мети діяльності, способів, прийомів, методів і форм її досягнення. Такі дії дозволяють зводити у єдину систему всі навчально–виховні дії викладачів, чітко визначивши їх причинно–наслідкову залежність. При застосуванні технології проектування у навчально–виховному процесі реалізується принцип науковості під час двосторонньої взаємодії вчителя та учня; перехід від інтуїтивного рішення педагогічних завдань до логічно обґрунтованого.

У науковій літературі **педагогічний проект** трактується як:

1) комплекс взаємопов'язаних заходів спрямованих на зміну педагогічної системи протягом заданого періоду часу, враховуючи певні бюджетні рамки з орієнтацією на чіткі вимоги до якості результатів та специфікації організації;

2) розроблена система і структура дій педагога для реалізації конкретної педагогічної задачі з уточненням ролі і місця кожної дії, часу здійснення цих дій, їх учасників та умов, необхідних для ефективності всієї системи дій. Нині у вітчизняній педагогічній науці педагогічне проектування трактується як самостійна поліфункціональна педагогічна діяльність, що зумовлює створення нових або перетворення наявних умов процесу виховання і навчання. Серед основних функцій проектної діяльності прийнято виділяти *дослідницьку*,

аналітичну, прогностичну, перетворювальну, нормувальну . Педагогічне проектування не може бути чимось принципово іншим у порівнянні з проектуванням в «класичному» його розумінні. Безумовно, між ними існує ряд суттєвих відмінностей, але в головному педагогічне та технічне проектування подібні один одному, вони базуються на деякій винаході (інновації), що дозволяє вирішити актуальну проблему; проект, як результат проектування, і в тому, і в іншому випадку орієнтований на масове використання; в основі діяльності проектувальника лежить цінність, виходячи з якої і створюється проект; об'єктами проектування і в тому, і в іншому випадку є системи, і сам процес проектування носить системний характер; в процесі класичного і педагогічного проектування моделюється деякий об'єкт дійсності .

Педагогічне проектування – це не тільки діяльність, а і процес послідовної зміни станів, що характеризуються оволодінням новими знаннями, видами діяльності, мірою впорядкованості інформації педагогічне проектування – це вищий рівень здобуття умінь та навичок, спрямованість педагога на здійснення успішної діяльності, що проявляється у його творчості, в постійному вдосконаленні мистецтва навчання, виховання і розвитку людини. Педагогічна творчість розглядається як стан педагогічної діяльності, при якій відбувається створення нового в змісті, організації навчально–виховного процесу. Педагогічне проектування – прояв постійної різнобічної творчості. Вона передбачає наявність у педагога сукупності творчих здібностей, якостей, дослідницьких умінь, серед яких важливе місце займають ініціативність і активність, глибоку увагу і спостережливість, мистецтво нестандартно мислити, багата уява та інтуїція, дослідницький підхід до аналізу навчально-виховних ситуацій, розв'язання педагогічних завдань, самостійність суджень і висновків .

Педагогічне проектування є ще і сукупністю практичних умінь та навичок, необхідних для створення педагогом кінцевого продукту – проекту; **педагогічне проектування – це вищий рівень творчої діяльності педагога. Педагогічне проектування з технологічної точки зору – це система, яка**

складається з загальної культури, гуманістичної спрямованості, професійних знань та вмінь, творчості, педагогічних здібностей, технологічної компетентності. Технологічність надає педагогічному проектуванню іншу якість, іншу сутність – майстерність володіння педагогічними технологіями, проектуванням і організацією діалогу, диференціацією, інтеграцією і т.п., а не методикою передачі інформації. Володіння педагогічними технологіями вдосконалює педагогічне проектування. Навіть маючи середні здібності, викладач може стати педагогом майстром.

Рівень педагогічного проектування залежить від рівня технологічної компетентності і визначається на основі таких **основних критеріїв**:

- 1) доцільності (за спрямованістю);
- 2) творчості (за змістом діяльності);
- 3) технологічності (за рівнем педагогічної техніки);
- 4) оптимальності (за вибором ефективних засобів);
- 5) продуктивності (за результатом).

На етапі становлення педагогічної майстерності майбутнього педагога необхідно сформувані гуманістичну спрямованість і педагогічну культуру, придбати необхідні знання та вміння, розвинути здібності і оволодіти педагогічним проектуванням. Якщо розглянути педагогічне проектування в процесі громадянського виховання як систему, то управління – це системоутворюючий фактор, бо впровадження управління надає цілеспрямованості виховному процесу, зменшується вплив стихійних умов, зростає його результативність, що в цілому свідчить про підвищення рівня його ефективності. Згідно з теорією управління, при педагогічному проектуванні даної діяльності слід розрізняти дві протилежні сторони: керуюча (центр управління) та керована (об'єкт управління). Взаємодія та взаємозв'язок цих двох сторін і складає сутність управління. Розглядаючи сутність педагогічного проектування, слід мати на увазі не тільки діяльність проектувальників, а й продукт цієї діяльності – проект, створений для зміни існуючого стану справ. Тому під педагогічним проектуванням будемо розуміти цілеспрямовану

діяльність педагогів зі створення проекту, який являє собою інноваційну модель педагогічної системи, орієнтовану на масове використання.

Метою педагогічного проектування є рішення деякої актуальної проблеми, засноване на принципово новому способі. У технічних науках подібний спосіб вирішення проблеми, при реалізації якого спостерігається позитивний ефект, називають винаходом, у педагогічній же галузі частіше використовується термін «інновація». Мета педагогічного проектування полягає у виконанні соціального замовлення.

Об'єктом педагогічного проектування є те, за допомогою чого можна вирішити поставлену проблему. Це можуть бути: технології, методи, зміст освіти, навчальні програми і т. д. Це свідчить про те, що в педагогіці не все може потрапити під проектування.

Предмет педагогічного проектування, навіть маючи зовні традиційний вираз, повинен будуватися на принципово новій ідеї. Потреба в педагогічному проектуванні виникає тільки тоді, коли знайдена нова можливість вирішення певної проблеми. Створення відомого відомим способом, зводить проектування до рівня звичайної розробки тієї чи іншої педагогічної конструкції.

Суб'єктом педагогічного проектування виступає педагог, який розробляє проект. Іноді для створення великого і складного проекту залучається група фахівців, тоді суб'єкт вважається колективним. Очевидно, що залежно від суб'єкта, що здійснює проектування, його реалізація буде відрізнятися і предметом, і методами роботи. Однак який би не був суб'єкт проектування, він повинен володіти рядом *специфічних рис*: творчим мисленням і здатністю до винахідництва; правильними ціннісними орієнтаціями; професіоналізмом і високою працездатністю; здатністю передбачати наслідки перспективних змін дійсності, реалізовані в педагогічному проекті.

Вивчивши дослід вітчизняних та зарубіжних науковців щодо педагогічного проектування можна виділити такі **типи проекту**:

- за змістом: монопредметний, міжпредметний, надпредметний;

- за кінцевим результатом: теоретичний, теоретико–практичний, практико–орієнтований;
- за тривалістю: міні–проект, короткочасний, середньої тривалості, довготривалий, лонгітюдний;
- за кількістю учасників: індивідуальний, колективний (парний, груповий);
- за ступенем самостійності: репродуктивно–дослідний, частково–пошуковий, дослідницький чи експериментально–дослідницький, евристичний;
- за характером контактів: внутрішній, зовнішній, міжнародний.

Засоби, які використовуються в процесі педагогічного проектування передбачають використання засобів, які можна умовно розділити на матеріальні і духовні. До перших відносяться законодавчі акти, документація по проекту, комп'ютерні та всілякі технічні засоби. До других – спільні кошти наукових досліджень, соціальне замовлення, ключові теоретичні положення суміжних наук.

Враховуючи специфіку педагогічної діяльності взагалі і педагогічного проектування, зокрема, підкреслимо, що більше значення будуть мати духовні засоби, які не применшують ролі матеріальних засобів педагогічного проектування. Перелік методів педагогічного проектування ще більш різноманітний, оскільки їх використання залежить не тільки від проблеми і предмета проектування (об'єктивні критерії вибору методів), але і від особливостей самих суб'єктів, від того набору методів, якими володіють конкретні проектувальники (суб'єктивні критерії). Разом з тим можна виділити і інваріантні методи, які забезпечують специфіку педагогічного проектування як процесу. До них відносять, насамперед, евристичні методи розв'язання винахідницьких завдань, моделювання і педагогічний експеримент.

У теорії педагогічного проектування виділяють прогностичну модель для оптимального розподілу ресурсів і конкретизації цілей; концептуальну модель, засновану на інформаційній базі даних і програми дій; інструментальну модель,

за допомогою якої можна підготувати засоби виконання і навчити викладачів роботі з педагогічними інструментами; модель моніторингу для створення механізмів зворотного зв'язку і способів коригування можливих відхилень від планованих результатів; рефлексивну модель, яка створюється, щоб виробити рішення у разі виникнення несподіваних і непередбачених ситуацій.

Отже, можна зробити висновок, що **процедура проектування вважається ефективною**, якщо вона не вимагає додаткових ресурсів; у підсумку створено працездатний проект; є потенційні можливості для зниження витрат щодо його експлуатації без шкоди для якості роботи.

2. Освітні проекти в ЗВО. Класифікація освітніх проектів

У зв'язку з вимогами часу в Україні педагогічні проекти стають все популярнішими не лише у освітніх закладах, а й у великих корпораціях та фірмах. Прикладами можуть бути проекти по запровадженню дистанційної форми навчання, підвищення кваліфікації працівників підприємства, підготовки абітурієнтів до вступу у ЗВО тощо. Нижче наведено класифікацію освітніх проектів. На особливу увагу заслуговують проекти, які реалізують концепцію навчання на протязі всього життя (LifeLongLearning). Безперервне навчання передбачає:

- 1) залучення інвестицій у людей і знання;
- 2) сприяння придбанню базових навичок;
- 3) розширення можливостей для нових, більш гнучких форм навчання.

Класифікація освітніх проектів

Види освітніх проектів				
традиційний	інноваційний	дослідницький	розвитку	комбінований
Об'єкт проектного управління				
середня школа	вища школа	корпорації, підприємства, організації		людина.
Парадигма освіти				
Стара- розглядає людину		Нова-	- LifeLongLearning	- навчання

як ресурс, засіб для розширення завдань, транслює знання, передає досвід	розглядає людину як головну мету освіти, створює нові знання,учить аналізувати, вивчати минулий досвід	протягом усього життя		
Комп'ютерні технології				
відсутні	ПК	локальна мережа	INTRANET (внутрішньокорпоративна мережа, що використовує стандарти, технології і програмне забезпечення Інтернету. Комп'ютерна мережа, що використовує технології інтернету, але в той же час є приватною корпоративною мережею).	INTERNET
Педагогічні технології				
традиційні (подання інформації викладачем, сприйняття її студентами, закріплення , контроль)	Особистісно-орієнтований підхід	Критичне мислення	конструктивізм	комбіновані
Методи комунікації				
Методи самонавчання	методи індивідуалізованого викладання й навчання (навчання «один до	методи, в основі яких лежить подання студентам навчального матеріалу	методи, для яких характерна активна взаємодія між усіма учасниками навчального процесу(навчання «багато до багатьох»)	комбіновані

	одного»)	викладачем або експертом (навчання «один до багатьох»)		
Форма навчання				
заочна	стаціонар	дистанційна	підвищення кваліфікації	комбінован а
Результат проекту				
Отримання нових знань та навичок	Отримання нового освітньо-кваліфікаційного рівня (бакалавр, магістр)	Підвищення кваліфікації		

Завдання полягає в тому, щоб забезпечити людей кожного віку рівноправним і відкритим доступом до високоякісного навчання й різноманітного досвіду у всій Європі. Системи освіти покликані зіграти провідну роль у перетворенні цього бачення в реальність.

Зокрема, реалізацію цієї концепції дозволяють забезпечити проекти по запровадженню дистанційної форми навчання у ЗВО України. Головною характеристикою проектів ДН є їхня реалізація в мережі Internet за допомогою сучасних телекомунікацій. Такі проекти, згідно з запропонованою **класифікацією**, є:

- 1) інноваційними;
- 2) орієнтованими на всі перераховані об'єкти проектного управління;
- 3) відповідними концепції LLL;
- 4) реалізованими в INTERNET;
- 5) забезпеченими всіма видами педагогічних технологій та методами комунікації;
- 6) з дистанційною та комбінованою формою навчання;
- 7) зі всіма перерахованими можливими результатами проекту.

Незалежно від класифікації здійснення проекту відбувається в оточенні динамічних **середовищ**. Для успішної реалізації проектів необхідно визначити і врахувати будь-яку можливу дію щодо проекту, яка надходить з його оточення.

Оточення проекту (Project Environment) — сукупність **зовнішніх та внутрішніх** сил, які сприяють чи заважають досягненню цілей проекту.

Враховуючи, що проект реалізується зазвичай у конкретному середовищі, слід мати на увазі й **зовнішні фактори**, в яких він реалізується. Такими факторами є *політичні, економічні, соціальні, правові, науково-технічні, природні та екологічні*.

Внутрішнє середовище проекту має для успішної реалізації проекту першорядне значення, оскільки саме ці фактори сприяють чи навпаки, заважають досягненню поставлених цілей проекту. Найбільш значущі з них: *економічні, соціальні, організаційні, комунікативні та психологічні*. Зокрема, до останнього чинника відноситься стиль управління проектом, який визначає психологічний клімат та атмосферу в команді проекту, впливає на її творчу активність і працездатність, що є надзвичайно важливим для досягнення цілей проекту.

Треба відмітити, що проект не є незмінним: деякі його елементи можуть в процесі реалізації переходити в зовнішнє середовище і навпаки. Частина елементів проекту можуть використовуватися і поза ним, наприклад фахівці, які окрім роботи над проектом вирішують низку інших задач в організації.

3. Головні умови організації роботи над педагогічним проектом, його структурні елементи

1. Професіоналізм викладача, знання ним особливостей проектної методики, усвідомлення широких можливостей розвитку студентів у процесі проектної діяльності.

2. Навчання студентів та оволодіння ними технологією проектної діяльності (уміння визначати мету, завдання, бачити предмет дослідження, визначати гіпотезу, планувати власну діяльність і діяльність

своїх товаришів, здатність чітко, систематично, виконувати сплановану роботу, що є неодмінною умовою для розвитку студентської молоді, які беруть участь у реалізації проекту, досягненні його мети).

3. Прагнення студентів брати участь у роботі над проектом; певний рівень володіння знаннями з психолого-педагогічних дисциплін та загально-навчальними, інтелектуальними вміннями.

4. Започаткувавши спільну роботу викладача та студентів над проектом, варто доводити її до кінця, поетапно узгоджуючи проміжні результати дослідження з викладачем або керівником проекту.

5. Наявність інформації про хід реалізації проекту.

Основними структурними елементами виконання педагогічних проектів є:

1. Визначення мети проекту й постановка проблеми.
2. Складання плану виконання проекту (терміни, коло учасників, форми презентації).
3. План реалізації:
 - організація груп і розподіл завдань між групами або в самій групі;
 - визначення джерел інформації, її збирання;
 - аналіз і систематизація одержаної інформації, висування гіпотез;
 - підбиття підсумків, оформлення результатів у письмовому вигляді;
 - проведення презентацій різних проектів (форма: звіт, круглий стіл, прес-конференція), широке застосування виготовлених студентами стіннівок, альбомів, плакатів, аудіо-, фото- та відеоматеріалів.
4. Загальне обговорення результатів дослідження.

4. Основні етапи педагогічного проектування

1. Початковий

Розробка основних ідей, констатація рівня дослідженості проблеми, збирання й аналіз даних, обґрунтування актуалізації, формулювання гіпотези (припущення щодо результатів і шляхів їх досягнення).

2. Етап розробки

Вибір виконавця (одного чи декількох), формування команди, розподіл обов'язків, планування роботи, розробка змісту етапів, визначення форм і методів керування і контролю, корекція з боку викладача або керівника проекту.

3. Етап реалізації проекту

Інтегрування й акумулювання всієї інформації з урахуванням теми, мети. Підготовка наочно-графічного матеріалу, розробка аудіо- та відеоряду проекту. Контроль і корегування проміжних результатів, співвіднесення їх з метою, керування, координація роботи студентів.

4. Завершення проекту

Представлення і захист проекту в аудиторії, на конференції, між груповій паралелі і т. д.

Види презентацій проектів:

- наукова доповідь;
- ділова гра;
- демонстрація відеофільму;
- екскурсія;
- телепередача;
- наукова конференція;
- інсценівка;
- театралізація;
- ігри із залом;
- захист на вченій раді;
- діалог історичних або літературних персонажів;

- спортивна гра;
- спектакль;
- подорож;
- реклама;

Зіставлення первісних цілей і результатів дослідження. Оцінювання й підбиття підсумків. Розформування команди. Обговорення результатів проекту, яких пізнавальних і моральних якостей набули його учасники.

Таким чином, під час роботи над педагогічним проектом дуже важливо дотримуватися поетапності

1. задум, визначення теми, мети, формування робочих груп;
2. планування, розподіл ролей;
3. прийняття рішень («мозковий штурм», обговорення альтернатив, вибір оптимального варіанта);
4. виконання проекту;
5. опис, оформлення проекту;
6. захист проекту;
7. оцінка результатів (аналіз виконання і захист проекту, з'ясування причин успіху й невдач).

Пропуск навіть одного з цих етапів, а також недостатня самостійність його учасників знижують ефективність роботи над проектом.

Висновки. Людина створена таким чином, що вже з перших днів життя прагне до пізнання оточуючого її світу: все розглядає, до всього тягне руки, прислуховується... З часом рівень активності таких дій зростає, і з оволодінням дитиною вміннями користуватися хоча б найпростішими знаряддями та набуттям певного досвіду в неї вже виявляються не лише дослідницькі задатки, а й задатки та нахили до творчості. Дитина власноруч створює те, що знаходить відображення в її уяві.

Учні мають одержувати достатню кількість інформації та вчитися використовувати її у своїй практичній діяльності.

Разом з цим, одним з найважливіших завдань школи є виявлення в учнів задатків до певного виду діяльності та створення умов для їх розвитку у відповідні здібності.

При цьому слід ураховувати те, що учні мають різні задатки. Одні, наприклад, уже в ранньому дитинстві вражають тим, що можуть засвоїти великий обсяг інформації та, за необхідності, її відтворити. Серед них можуть бути й такі, що навчаються використовувати цю інформацію на практиці, а є й такі, що зробити цього не зможуть.

Навчаючись у ЗВО деякі студенти із задоволенням оволодівають знаннями, які їм подаються в готовому вигляді. Інші ж, навпаки, прагнуть здобувати знання не з вуст викладача, а в ході самостійних пошуків. Велике задоволення вони одержують від власних спостережень за перебігом певного явища або процесу, від того, що воші можуть впливати на хід подій та робити власні висновки, починати займатися науковою роботою.

Робота над проектами підвищує інтерес студентів до навчальних дисциплін, поглиблює знання, спонукає до пошуку в науково-дослідній роботі, залучає комп'ютерні технології, інтегрує в собі проблемний підхід, групову, дослідну, презентативну, пошукову форми роботи.

ТЕМА 7. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

ПЛАН

1. Практика реалізації організаційно-управлінських проектів у сучасному закладі освіти : функції, завдання, очікувані результати.
2. Шляхи керівництва освітнім проектом: тематика, вимоги, параметри оцінювання проекту .
3. Схема оформлення проекту: структура проектної діяльності, паспорт проектної діяльності, жанр проекту.
4. Переваги та недоліки застосування методу проектів у навчальному процесі.
5. Етапи педагогічного керівництва методом проектів. Приклад проектної діяльності на практиці (зразок).
6. Методика підготовки та проведення творчого проекту

1. Практика реалізації організаційно-управлінських проектів у сучасному закладі освіти : функції, завдання, очікувані результати

У сучасному світі відбуваються якісні зміни в сфері освіти: основою ціннісно-цільових орієнтирів є пріоритет інтересів дітей, їх освітніх потреб та доступності освіти. Вищезазначені зміни у системі освіти стали можливими завдяки введенню державних стандартів, реалізації в практичній діяльності педагога основних принципів гуманістичної освіти, організації моніторингу результатів освітнього процесу, відпрацюванню механізмів проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань учнів, забезпеченню науково-методичного та інформаційного супроводу освітнього процесу.

Нові тенденції політики в системі освіти потребують оновлення професійної діяльності педагога. Ознайомлення школярів з основами проектної діяльності та елементами проектної культури є одним із актуальних завдань сучасного етапу розвитку освітньої системи.

Уміння педагогічного проектування необхідні для розробки нових освітніх програм, технологій, проектування виховної та освітньої систем, моделювання педагогічного процесу, планування різних дидактичних засобів і нових форм педагогічної взаємодії з дітьми та батьками, проектування різних педагогічних ситуацій і конструктів, розробки моделей і конструювання певних форм роботи.

Однією з функцій вчителя є сприяння освіті учня, що полягає у створенні засобами педагогічної діяльності умов для прояву самостійності, творчості, відповідальності учня освітньому процесі та формування у нього мотивації безперервної освіти. Тому можемо виділити супутні **функції діяльності вчителя:**

- функція проектування, що виявляється в діяльності вчителя в спільній зі школярем проектуванні індивідуального освітнього маршруту, яке полягає в проектуванні умов освітнього вибору школяра (предметне наповнення навчального плану);

-спосіб організації освітнього середовища, що полягає в концентрації ресурсів середовища щодо учня або групи учнів; система формалізованої й автентичної оцінки, що фіксує просування учня в освітньому процесі);

-управлінська функція, яка реалізується в двох напрямках: участь вчителів у визначенні освітньої політики на двох рівнях: на рівні школи – при проектуванні освітньої програми; на рівні місцевого співтовариства, країни – при участі в суспільнопедагогічних дискусіях з актуальних проблем сучасної школи та освіти;

-координація діяльності суб'єктів освітнього процесу (колег і соціальних партнерів учителя).

Одним із завдань вчителя та керівництва школи є розробка проекту організаційних змін, що дозволяють школі влитися в процес кардинальних перетворень, які відбуваються в середній освіті.

Основними із завдань організаційно-управлінських проектів є:

1. *Управлінські:*

- аудит школи, що передбачає аналіз цілей, структури, функцій і оточення організації;

- діагностика проблем, тобто виявлення протиріч, що існують як всередині, так і поза організацією;

- можливі шляхи вирішення виявлених проблем;

- упровадження інноваційної ідеї.

2. Організаційні:

- підбір, прийом на роботу і розстановка педагогічних кадрів та допоміжного персоналу;

- відповідальність за рівень їхньої кваліфікації;

- організація та вдосконалення методичного забезпечення освітнього процесу;

- розробка та затвердження за погодженням з органами місцевого самоврядування (зокрема відділів та управліннями освіти) річних календарних навчальних графіків;

- встановлення структури управління діяльності школи, штатного розкладу, розподілу посадових обов'язків;

- розробка і прийняття правил внутрішнього розпорядку та інших локальних актів школи.

Для реалізації стратегії розвитку в школі склалася своя система управління. У структурі управління школою помітна роль належить науковому керівнику, методичній, педагогічній раді. Варто зауважити, що центром організаційно-управлінського проектування процесу розвитку школи є турбота про підвищення компетентності суб'єктів освітнього процесу. З цією метою використовуються засоби: педагогічна рада, рада учнів (учнівське самоврядування), методичні об'єднання, рефлексивні збори з учнями, батьками, тимчасові творчі групи вчителів, де реалізуються педагогічні майстерні, обмін досвідом, консультації з психологами, вченими, конференції тощо.

Очікуваний результат в організаційно-управлінському проектуванні процесу розвитку школи може бути представлений за чотирма параметрами:

- підвищення загального рівня успішності учнів школи, зростання рівня задоволення якістю освітнього процесу серед основних його учасників;
- збільшення можливостей для самореалізації (як учнів, так і для вчителів);
- зростання статусу школи в місті (діяльність спрямована на формування позитивного іміджу навчального закладу); зростання професійних та особистісних досягнень вчителів (варто віднести курси, підвищення кваліфікації, а також участь у регіональних та Всеукраїнських конкурсах);
- широка мережа додаткової освіти в школі дозволяє учням знайти своє поле розвитку, сприяє їх самореалізації.

Ефективне управління інноваційним процесом в контексті цілісного розвитку школи має охоплювати практично всі аспекти інноваційної діяльності та всіх учасників інноваційного процесу, а саме містити та поєднувати у собі:

- роботу з педагогічними кадрами, спрямовану на створення передумов для активізації інноваційно-педагогічної діяльності;
- роботу з учнями, що передбачає вивчення і врахування інтересів та освітніх потреб учнів, створення умов для адаптації дітей до перетворень;
- роботу з батьками, спрямовану на формування позитивного ставлення сім'ї до нововведень в школі і залучення батьків до участі в інноваційному процесі;
- вдосконалення внутрішнього шкільного управління з метою максимального використання наявних у школі ресурсів;
- здійснення зв'язків школи з навколишнім середовищем для найбільш повного задоволення освітніх потреб соціуму і залучення до школи додаткових ресурсів;
- здійснення контролю, аналізу і регулювання інноваційної діяльності;
- здійснення інформаційного забезпечення інноваційного процесу.

Серед відмінних рис управління навчальним процесом варто зазначити:

- свідомий і планомірний вплив, який завжди переважає стихійну регуляцію;

- наявність причинно-наслідкових зв'язків між керуючою підсистемою (вчитель) і об'єктом управління (учень);
 - динамічність або здатність керованої підсистеми переходити з одного якісного стану в інший;
 - надійність, тобто здатність системи управління виконувати задані функції за певних умов протікання процесу;
 - стійкість – здатність системи зберігати рух по наміченій траєкторії, підтримувати намічений режим функціонування, незважаючи на різні зовнішні і внутрішні обурення
- Науково-методичні ради проводять аналітико-прогнозуючу, науково-дослідну, консультативну роботу з виявлення і розвитку обдарованих та здібних дітей.

Будь-яка діяльність повинна починатись з планування. Для того, щоб план був дієвим, необхідно володіти інформацією про всі складові цього процесу. Щорічному плануванню передуює аналіз усіх показників навчальної діяльності. Він розпочинається з аналізу навчання всіх учнів з кожного предмета. Усі дані узагальнюються в єдину систему показників рівня навчання за семестрами, за результатами підсумкової державної атестації (зовнішнього незалежного оцінювання), а також за підсумками участі дітей в олімпіадах, МАН, конкурсах та змаганнях.

Науковці виділяють суттєвий **недолік традиційного планування** навчально-виховної діяльності навчального закладу полягає в тому, що адміністрація не враховує потреби учнів повною мірою. Найчастіше допускаються типові помилки, наведені нижче.

1. Формалізм у процесі планування виховної діяльності.
2. Безпідставне перенесення досвіду, інноваційних ідей педагогів інших шкіл у виховну діяльність навчального закладу.
3. Відсутність зв'язку між різними за видами планами, їхня недієвість.
4. Відсутність системи, взаємозв'язку між виховними заходами.
5. Переважання моралізаторських (за характером), пасивних (за видами діяльності) виховних заходів.

6. Розбіжність між реальними потребами учнів, запитами батьків і вибудованими педагогами виховними моделями (у кращому випадку), відсутність цих моделей (у гіршому).

7. Неможливість системно працювати над створенням виховної системи навчальному закладу через необхідність виконання численних доручень управлінсь (відділів) освіти.

8. Залишення поза увагою неактивних дітей тощо.

Завдяки методу проектів учні мають можливість проявити свої комунікативні та ораторські здібності, індивідуальні уміння та навички роботи в групі. Важливим результатом роботи є не лише формування суспільно-активної особистості, а й такої, яка вміє об'єктивно оцінювати свій потенціал і прогнозувати результат своєї діяльності. Для цього дитина має сформувати об'єктивну самооцінку, виходячи із попереднього практичного досвіду. Варто зазначити, що метод проектів є ефективним для проведення нетрадиційних уроків спрямованих на відпрацювання навичок застосовувати набуті знання на практиці, для проведення цікавих позакласних заходів. Упровадження методу проектів є джерелом ініціативності, винахідливості, впевненості, творчої фантазії вихованців, що допомагає учням з різними здібностями і задатками досягти своєї мети, довести свою унікальність. Насамперед, це педагогіка співпраці учителя та учня, рівновідповідальність дорослого й дитини.

Як оптимальні засоби організації навчального процесу наразі пропонують розглядати:

- інтеграцію предметної і соціальної складової діяльності в процесі навчання;
- інтеграцію ділового й емоційного компонентів у навчання;
- критичність і лояльність в оцінюванні ідей, домовленість про спільну плідну діяльність між учнями та вчителями.

Отже, організаційно-управлінські проекти, мають за мету налаштувати учнів та педагогів на самовдосконалення та самоорганізацію в ході навчально-виховного процесу

2. Шляхи керівництва освітнім проектом: тематика, вимоги, параметри оцінювання проекту

Освітній проект є формою організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності усіх його учасників щодо отримання освітньої продукції за певний проміжок: від одного уроку до декількох місяців. Усвідомлення виконання наступних практичних та розумових дій належить до таких умінь як:

- розуміння поставленого завдання, суть навчального завдання, характер взаємодії з однолітками й учителем, вимог до представлення виконаної роботи або її частин;
- планування остаточного результату та повідомлення його у вербальній формі;
- виявлення потреби у вдосконаленні предметного світу в поліпшенні вжиткових якостей речей.

Отже, *проектна діяльність має на меті вирішення таких питань*, як:

- внесення корективів у раніше прийняті рішення;
- виконання узагальненого алгоритму проектування;
- обговорення результатів і проблем кожного етапу проектування, формування конструктивних запитань і запитів про допомогу (додаткова інформація, поради, оснащення тощо);
- пошук та знаходження певної необхідної інформації самостійно;
- оцінювання результатів досягнення запланованого, за якістю й обсягом виконаного, за новизною та трудовитратами;
- вираження задумів, конструктивних рішень за допомогою технічних рисунків, ескізів, схем, макетів, креслень тощо;
- складання схем необхідних розрахунків (конструктивних, технологічних, економічних), повідомлення їх у вербальній формі;
- оцінювання виконання проектів іншими;
- розуміння критеріїв оцінювання проектів і захисту, процедури публічного захисту проектів;

- конструювання уявлень про професійну проектну діяльність та індивідуальність проектувальника, що виявляється в результаті, готовому виробі;

- розшифрування ідей, задуму, рішень проектувальника за «посланням» («змістом», «знаком»), який є готовим виробом на ринку.

Основними завданнями методу проектів є наступні.

1. Сприяти учневі у процесі здобуття комунікативних навичок, тобто здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи певні соціальні ролі (виконавця, лідера, посередника тощо).

2. Не лише передавати учням суму тих чи інших знань, а навчити учнів здобувати ці знання самостійно, уміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань.

3. Розширити коло спілкування дітей, сприяти знайомству з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему.

4. Надати учням уміння використовувати дослідницькі прийоми: збирати необхідну інформацію, уміти її аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, уміти робити висновки.

Тематика освітніх проектів є досить різноманітною:

- дослідження технічних процесів (очищення вихлопних газів);
- експериментальне вивчення та використання природних явищ (зміни температури, дощ, повітря тощо);

- створення теоретичних моделей, соціальних та фантастичних розробок;

- конструювання об'єктів з параметрами, що задані;

- літературні, культурні та інші теми;

- дослідження електричної конструкції з параметрами, що задані.

До організації проекту висувають певні *вимоги*.

1. Проект є значущим для найближчого та опосередкованого оточення учнів-однокласників, батьків, знайомих.

2. Робота над проектом є дослідницькою, що моделює роботу в науковій лабораторії

3. Проект розробляється за ініціативи учнів. Тема проекту одна для всього класу, а шляхи її реалізації у кожній групі – різні.

4. Проект орієнтовано на вирішення конкретної проблеми.

5. Проект завжди педагогічно значущий, адже учні набувають знань, будують стосунки, оволодівають необхідними способами мислення та дії.

6. Проект повинен бути завчасно сконструйованим, запланованим, але разом із тим має допускати гнучкість та зміни під час виконання.

7. Проект повинен бути реалістичним, орієнтованим на ресурси, які доступні конкретному освітньому закладу.

Загальні підходи до *структурування проекту*:

- починати необхідно з вибору теми проекту, його типу, кількості учасників;

- учитель має продумати можливі варіанти проблем, які важливо досліджувати в межах наміченої тематики.

З подачі вчителя учні висувають конкретні проблеми (прямі запитання, ситуації, що сприяють визначенню проблем тощо). Доречним є «мозковий штурм» з подальшим колективним обговоренням.

1. Необхідним етапом є розподіл задач за групами, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих рішень.

2. Наступним етапом є самостійна робота учасників проекту над своїми індивідуальними та груповими творчими та дослідницькими задачами.

3. Постійно проводиться обговорення отриманих даних у групах (під час роботи на заняттях, у бібліотеці тощо).

4. Необхідним етапом виконання проектів є захист, опанування.

5. Робота завершується колективним обговоренням, експертизою, оголошенням результатів зовнішньої оцінки, формулюванням висновків.

Параметрами зовнішньої оцінки проекту є:

- коректність використуваних методів дослідження та методів обробки одержуваних результатів;
- значущість та актуальність порушених проблем, їх відповідність досліджуваній тематиці;
- активність кожного учасника проекту відповідно до його індивідуальних можливостей;
- колективний характер прийнятих рішень;
- достатня глибина проникнення в проблему, залучення знань з інших галузей;
- характер спілкування та взаємодопомоги, взаємодоповнюваності учасників проекту;
- естетика оформлення результатів виконаного проекту;
- доказовість прийнятих рішень, уміння аргументувати свої висновки;
- уміння відповідати на запитання опонентів, лаконічність на аргументованість відповідей кожного члена групи.

Результат роботи буде відмінним за умови плідної співпраці вчителя та учнів, взаєморозуміння учасників.

Учитель правильно формулює запитання, які наштовхують учнів на правильну відповідь і відкриває перед ними простір для творчості.

Під час роботи над проектом учитель виконує певні **функції**:

- є джерелом інформації;
- допомагає учням у пошуках джерел інформації;
- координує увесь процес;
- заохочує та підтримує учнів, підтримує безупинний зворотний зв'язок, щоб допомагати учням просуватися у роботі над проектом.

Учитель може підказати нові джерела інформації чи спрямувати думку учнів у потрібному напрямку для самостійного пошуку. У результаті, учні повинні самостійно чи спільними зусиллями вирішити проблему, застосувати необхідні знання з різних галузей, одержати відчутний та реальний результат.

Таким чином, уся робота набуває нарисів проектної діяльності. Для узагальнення знань та вмінь з вивченої теми можна використовувати наступну техніку. До моменту закінчення вивчення теми, учні мають виготовити рекламний буклет, плакат, афішу чи альбом з короткими текстами, фото, малюнками, листівками, що окреслюють зміст теми. Якщо його дати на самому початку вивчення теми і побудувати весь процес навчання як націлений на реалізацію проекту – це може бути повністю оформлене проектне завдання. Стадії роботи над проектом можна розглядати як стадії навчального процесу, де можна побачити модулі, що є у звичайному блоці уроків: повторення вивченого, вивчення нового матеріалу, закріплення, узагальнююче повторення, контроль та корекція. Організаційна структура блоку уроків «методу проектів» подібна до структури лекційно-семінарської системи, що відрізняється великою вагою інтелектуальних режимів (практикумів, семінарів, самостійних робіт тощо). Це збільшує творчий потенціал, гуманітарну складову технології, адже основна відмінність гуманітарних систем – це наявність ймовірних моделей, оперування невизначеностями та існування їх в середовищі.

3.Схема оформлення проекту: структура проектної діяльності, паспорт проектної діяльності, жанр проекту

I етап. Вибір напрямку та формування назви проекту, що містить узагальнену назву проблеми, коло питань, визначення проектів.

II етап. Написання проекту:

А) актуальність, значущість та необхідність обраного напрямку;

Б) мета проекту:

- довготривала (створення чогось нового, нові методики, технології, можлива розробка дослідження за проектом, визначення очікуваних результатів, планування результату).

- короткодіюча (мета, завданням якої є визначення конкретної мети, завдань на певний проміжок часу).

III етап. Визначення етапів реалізації проекту:

- позначення термінів початку та закінчення проекту;
- закінчення проекту визначене етапністю реалізації проекту;
- позначення часових інтервалів кожного етапу.

IV етап. Механізм реалізації проекту.

V етап. Визначення відповідальних.

VI етап. Очікувані результати.

VII етап. Оцінювання і само оцінювання.

IX етап. Бюджет, ресурсне забезпечення.

Зразок структури проекту

1. Титульна сторінка (назва навчального закладу, клас, автор, назва проекту, науковий керівник, місце видання, рік).
2. Зміст (перелік складових проекту).
3. Стисла анотація.
4. Епіграф.
5. Вступ.
6. Основна частина (розділи, параграфи, якщо є).
7. Висновки.
8. Перелік використаних джерел.
9. Додатки (відео, фото, схеми, малюнки, таблиці тощо).

Зразок паспорту проектної діяльності

1. Назва проекту.
2. Автори проекту.
3. Склад проектної групи.
4. Навчальний рік.
5. Клас.
6. Керівник класу.
7. Науковий керівник проекту.
8. Консультанти.
9. Короткий опис проекту.

Жанри проекту

1. Альбом.
2. Виставка.
3. Фільм.
4. Реферат.
5. Стенд.
6. Буклет.

Інше.

Метою створення шкільних проектів є:

- формування умов для його реалізації потенціалу учнів;
- підвищення психологічної компетентності;
- виховання духовно-моральних цінностей;
- підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання та виховання конкурентоспроможних абітурієнтів;
- доступність інформації для навчальної діяльності;
- мотивація до навчальної діяльності та самореалізації учнів;
- формування позитивної життєвої мотивації;
- покращення управління навчально-виховним процесом та стимулювання вчителів до самовдосконалення.

Варто зазначити, що реалізація методу проектів на практиці змінює роль вчителя під час навчального проекту. Із носія готових знань учитель перетворюється на організатора пізнавальної діяльності учнів. Учителю необхідно переорієнтувати свою навчально-виховну роботу і роботу учнів на різноманітні види самостійної діяльності учнів та пріоритет діяльності пошукового, творчого характеру. Це спричинює необхідність зміни психологічного клімату в колективі. Уміння користуватися проектною технологією є показником високої кваліфікації педагога, його орієнтації на особистісний та професійний розвиток дитини в процесі навчання. Учитель має добре знати не лише свій предмет, а й бути компетентним в інших галузях науки, бачити точки перетину (міжпредметні зв'язки). Учитель повинен

розуміти своїх учнів, знати їхні можливості, бажання, інтереси. Йому необхідно бути комунікабельним, толерантним, а також творчим.

Вибір тематики проектів може бути різноманітним. У процесі роботи над певними проектами, вчителі визначають тематику, не забуваючи про навчальні ситуації з певного предмета. Під час роботи над іншими проектами (особливо, позаурочними), учні самостійно обирають тематику, що цілком відповідає їхнім пізнавальним, творчим та прикладним інтересам. Варто прагнути, щоб теми проектів відображали необхідність вирішення конкретних практичних проблем, актуальних для повсякденного життя, а також тих, що потребують від учнів знань з різних предметів, творчого мислення та дослідницьких навичок. Нині проектна діяльність є однією з найперспективніших складових освітнього процесу. Вона сприяє створенню умов творчого саморозвитку та самореалізації учнів та формулює важливі життєві компетенції, які були зазначені на раді Європи як головні в XXI столітті: мовленнєві, полікультурні, політичні та соціальні.

4. Переваги та недоліки застосування методу проектів у навчальному процесі

Таблиця 1

Позитивна сторона	Проблеми та суперечності викликані методом
<p>Метод варто ввести до навчального процесу, тому що він сприяє:</p> <ul style="list-style-type: none"> • забезпеченню умов для розвитку індивідуальних здібностей і нахилів дитини, навчає творчо мислити та інтелектуально вдосконалюватись; • орієнтації, як на самостійну, так і на парну чи групову діяльність та активізацію навчання; • реалізації творчого підходу до вирішення певної проблеми, поставленої на уроці; • отриманню якісного практичного та теоретичного результату; • соціалізації особистості завдяки поєднанню різних видів діяльності; 	<p>Метод потребує:</p> <ul style="list-style-type: none"> • належної кількості часу для опрацювання великого обсягу матеріалів; • інтегрованого поєднання декількох предметів; • гнучкого графіку навчального часу; • визначення між вчителями певних

<ul style="list-style-type: none"> • стимулюванню ініціативності та зростанню творчого потенціалу учня; • поєднанню індивідуальних завдань з елементами колективного пошуку; • розвитку комунікативних якостей; • використанню дитиною самостійності в плануванні, організації та контролі своїх знань; • забезпеченню умов для самоосвіти школярів 	змістовних та процесуальних модулів, визначення функцій керівника процесу; <ul style="list-style-type: none"> • якісної кадрової підготовки
--	--

5.Етапи педагогічного керівництва методом проектів. Приклад проектної діяльності на практиці (зразок)

Проектна технологія реалізується в декілька етапів і має циклічний вигляд. У зв'язку з цим необхідно надати коротку характеристику проектного циклу. Цикл формується, коли здійснюється спільна життєдіяльність від постановки проблеми, конкретної мети до фіксованого прояву запланованих успіхів у вигляді конкретного продукту та особистісних якостей. Зазначимо, що проектна діяльність здійснюється з урахуванням послідовно виділених етапів: конструктивного, ціннісно-орієнтаційного, оціночно-рефлексивного.

Перший етап проектного циклу – ціннісно-орієнтаційний, охоплює алгоритм діяльності учнів, а саме усвідомлення мотиву та цілі діяльності, виокремлення пріоритетних цінностей, на основі яких реалізуватимуть проект, визначення задуму проекту. На цьому етапі важливо організувати діяльність спрямовану на колективне обговорення проекту й втілення його ідей в проєкті. Для цього на дошці випишують всі ідеї без винятків. Коли висловлено достатню кількість пропозицій, варто узагальнити та класифікувати основні напрями висунутих ідей у найбільш наочній та зрозумілій формі. На основі аналізу цього етапу будують модель діяльності, визначають джерела необхідної інформації, виявляють значимість проектної роботи, розробляють план майбутньої діяльності. Неабияку роль на першому етапі відіграє спрямованість та налаштування усіх учасників на успіх майбутньої справи.

Другий етап – конструктивний, до складу якого входить власне проектування. На цьому етапі здійснюють проектну діяльність (індивідуально або за об'єднання в тимчасові групи (4–5 осіб): розробляють план, збирають інформацію щодо теми проекту, обирають форму реалізації проекту (складання наукового звіту чи доповіді, створення графічної моделі, щоденника тощо). У цей час викладач проводить консультацію. Педагог має організувати діяльність таким чином, щоб кожен міг проявити себе і здобути визнання інших учасників проекту. Досить часто педагог залучає до діяльності консультантів, які допомагатимуть дослідницьким групам у вирішенні тих чи інших завдань. Цей етап є актуальним, тому що групи навчаються вигадувати та використовувати творчі шляхи вирішення завдань. У цей час педагог лише привчає групи до пошуку та допомагає висловити свої думки, стимулює прагнення до вирішення, надає необхідні рекомендації. Тому цей період є найтривалішим.

Третій етап – оціночно-рефлексивний, основою якого є самооцінка діяльності. Нагадаємо, що кожний етап проективної технології супроводжує рефлексія. Однак, виділення самостійного оціночно-рефлексивного етапу сприяє цілеспрямованому самоаналізу і самооцінці. На цьому етапі проект оформлюють, синтезують та підготовлюють до презентації. Оціночно-рефлексивний етап є важливим, тому що кожен учасник проекту обов'язково сприймає інформацію, отриману від усієї групи, адже у будь-якому випадку він бере участь у презентації результатів проекту. Якщо враховано момент рефлексії, то можна проводити коригування проекту, а саме облік критики педагога та інших членів групи. Група обдумує як поліпшити робочий процес, що може вдатися, а що ні, а також оцінює кожний внесок учасника в роботу проекту.

Четвертий етап – презентативний, під час якого здійснюється захист проекту. Результатом роботи різних груп є презентація, підсумок спільної програми та індивідуальної діяльності. Захист проекту проходить у різних формах (наприклад, ігровій): прес-конференція, круглий стіл. Учасники не лише описують прийоми, за допомогою яких було отримано інформацію, а й

розповідають про проблеми, що виникли під час підготовки проекту, демонструють наочно набуті знання, духовні орієнтири та творчий потенціал. На цьому етапі демонструється досвід уявлення підсумків своєї діяльності. Під час захисту проекту виступ має бути нетривалим, стислим, лаконічним. Щоб зацікавити глядача використовують певні прийоми: розповідають яскраві факти, цікаву статистику, роблять історичний огляд, використовують слайди, плакати, графіки тощо.

Під час презентації відбувається залучення до дискусії щодо обговорення проектів, а також тих питань, що залишились на порядку денному. До того ж, робиться спроба об'єктивно поставитися до критики, визнавати різні точки зору та об'єктивно оцінити свої досягнення.

Робота над проектом:

- розвиває ініціативу, творчий потенціал, комунікативні здібності, вміння працювати в команді;
- формує загальну інформаційну культуру;
- допомагає реалізувати індивідуальний підхід у навчанні;
- формує інформаційну та комп'ютерну компетентності учня.

Правила успішної роботи учнів у проектній діяльності:

- у команді немає лідерів – усі члени команди рівні;
- команди не змагаються;
- усі члени команди повинні отримати задоволення від спілкування, а також від того, що разом виконують проектну роботу;
- кожен повинен отримувати задоволення від почуття впевненості в собі;
- відповідальність за кінцевий результат несуть всі члени команди, які працюють над проектом.

Приклад проектна діяльність на практиці

Етапи діяльності	Зміст діяльності	Способи організації взаємодії
Підготовка	Учні обговорюють, шукають інформацію. Учитель розповідає про задум, мотивує, допомагає у визначенні завдань	Навчальний діалог
Планування	Учні формулюють завдання та обговорюють їх. Учитель коригує, пропонує ідеї, висуває пропозиції	Спільне визначення мети діяльності
Прийняття рішень	Учні обирають оптимальний варіант. Учитель спостерігає, не напряму керує діяльністю	Ситуація вільного вибору, дискусія
Збір інформації	Учні збирають інформацію. Учитель спостерігає, непрямо керує діяльністю	Добір навчального матеріалу
Аналіз інформації, формулювання висновків	Учні аналізують інформацію, в міру необхідності конструюють різні художні вироби. Учитель коригує, спостерігає, радить	Створення дітьми навчального дидактичного матеріалу
Захист проектів та колективний аналіз	Учні презентують проекти та разом з учителем обговорюють, оцінюють зусилля, використані можливості, творчий підхід. Учитель обговорює разом з дітьми	Участь дітей в оцінюванні проекту

Структура спільної діяльності учасників підпорядковується кінцевому результату, інтересам учасників проекту, які завчасно домовляються про форму представлення власної творчої діяльності: рукописний збірник літературно-художніх творів, альманах, журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо. Для цього стають необхідними відповідні сценарії, програми, макети.

6.Методика підготовки та проведення творчого проекту

Творчі проекти зазвичай не мають чітко продуманої структури, вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проекту. Оформлені результати можуть бути у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо.

Творчий проект – інновація школи, інтегрована форма роботи, що надає можливість учням проявити себе в театральному мистецтві, хореографії, вокалі, грі на інструментах, роботі над костюмами, декораціями, бутафорією. Це не тільки можливість показати свої сценічні надбання, а також виховання шанобливого ставлення до історії, культури, традицій, крім цього творчі проекти сприяють формуванню відповідальності, дисципліни і вимогливості до себе кожного учасника. Особливої уваги заслуговує розвиток в учасників прагнення до пізнання, активної творчої участі у створенні художнього результату.

Творчі проекти вимагають виділення домінуючого аспекту. У них немає детально проробленої структури спільної діяльності. Структура тільки намічається і потім розвивається таким чином, щоб отримати кінцевий результат, який відповідає інтересам учасників проекту. Доцільним є домовлення про результати, які плануються та форма представлення. Це може бути твір, фільм, газета, відеофільм, свята, гра, експедиція та інші.

Оформлення результатів творчого проекту вимагає чітко продуманої структури у вигляді сценарію відеофільму, плану твору, статті, репортажу, програми свята, дизайну і рубрик газети, альбому і т.д.

Творчі проекти, які не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників. Структура та процес реалізації запланованих робіт у такому проекті підпорядковується кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення - звіт, реферат, відеофільм тощо;

Мета творчого проекту - це модель бажаного кінцевого практичного результату (продукту), який повинен бути досягнутий учням у підсумку проведення творчої роботи.

Проста схема складання мети творчого проекту:

1. *Виберіть одне зі слів типу: виготовити, розробити, створити, удосконалити, виконати, навчитися виконувати, зшити, намалювати, вишити, освоїти ремесло та ін.*

2. *Додайте назва виробу*

3. *Додайте одну з фраз типу: - в якій техніці буде виконано, з чого? (наприклад, "виготовлення в техніці ручної вишивки", "з дерева") - яке застосування виробу? (наприклад, "для прикраси інтер'єру") - для кого буде призначене? (наприклад, "для мами") - з чого виріб? (наприклад, "з полімерної глини") - корисність виробу? (наприклад, "яке допоможе в боротьбі з комахами") - чому або кому присвячено виріб? .*

Етапи творчого проекту

Підготовчий етап творчого проекту:

1. Визнач проблему і тему творчого проекту;
2. Визнач цілі і завдання, сформулюй обґрунтування (мотив) вибору саме цієї теми творчої роботи;
3. Вибери оптимальний варіант рішення завдання;
4. Склади за допомогою учителя **план роботи** для реалізації власного творчого проекту;
5. Визнач можливі матеріальні затрати в ході виготовлення проекту.

Етап планування (Конструкторський етап) :

1. Збери і оброби необхідну для реалізації проекту інформацію з літературних, інтернет та інших джерел;
2. Вивчи технологію виготовлення задуманого об'єкту, проведи попередні розрахунки, виміри, виріши всі необхідні завдання;
3. Розроби відповідну конструкторсько-технологічну документацію (карту), підготуй необхідні в роботі якісні матеріали, обери безпечне обладнання та інструменти, очисти та підготуй своє робоче місце;
4. Визнач спосіб представлення результатів, тобто в якій формі буде звіт (текстовий опис результатів, діаграми, презентація, фотографії виробу або об'єкту, аудіо- або відео-запис спостережень або етапів створення виробу);
5. Встанови критерії оцінки кінцевого результату і процесу роботи (як оцінюватимеш);
6. Розподіли завдання і обов'язки між учнями команди (якщо цей проект груповий або колективний).

Технологічний етап (Етап процесу роботи):

Технологічний етап творчого проекту - це саме процес виготовлення або створення об'єкту.

1. Проведи те, що запланував: інтерв'ю, опитування, спостереження, різні експерименти, досліді, саму роботу по виготовленню виробу, виконанню технологічних операцій, створенню малюнка, танцю, композиції, пісні і тому подібне;
2. Завжди дотримуйся правил техніки безпеки при роботі з устаткуванням та інструментами.

Заключний етап творчого проекту :

1. Проведи контроль, перевірку і випробування виробу;

2. Дай економіко-екологічне обґрунтування (економічно вигідно, приносить прибуток, не дуже витратний, чи екологічне виконання даного проекту);

3. Оформи результати згідно правил оформлення творчого проекту. Сформулюй висновки (чи виконав все те, що ставив в цілях і завданнях, на скільки легко та за планом вдалося виконати роботу);

4. Вибери і оформи можливі форми представлення результатів: усний звіт, усний звіт з демонстрацією, письмовий звіт, письмовий звіт з коротким усним захистом проекту;

5. Проведи захист свого творчого проекту та візьми участь в його обговоренні;

6. Дай самооцінку своїй роботі і отриманому результату. Також, приймай участь в оцінці творчого проекту шляхом обговорення в колективі.

Що дає виконання проекту?

Виконання проектів, представлених на нашому сайті, сприяє розвитку:

- естетичного смаку;
- творчих здібностей;
- логічного мислення у сфері проектної діяльності;
- логіки.

Отриманий в результаті виконаного проекту предмет учні будуть використовувати на практиці, тобто застосовувати виріб в своєму повсякденному житті. Крім того, учні мають можливість самостійно оцінити виконану роботу, а також відчутти задоволення від результату, який отриманий власними зусиллями.

Висновки. Таким чином, педагогічне проектування сьогодні є етапом, що передує безпосередній управлінській діяльності та спрямовує на реалізацію педагогічних цілей і завдань кожної з підсистем: виховання – самовиховання, навчання – самонавчання, розвиток – саморозвиток. Проектування виступає

засобом, за допомогою якого стає можливим усвідомлене визначення основних орієнтирів діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу за певних умов і на деякий період, надає можливість систематизувати введення інновацій та коректив у навчально-виховний процес закладу освіти. Сучасний педагог повинен враховувати те, що цілеспрямована робота можлива лише за рахунок заздалегідь продуманих, адекватних проектів, що забезпечать особистісно-розвиваючий підхід до розвитку особистості і нададуть можливість перетворити навчально-виховну роботу в цілісну систему психолого-педагогічної взаємодії всіх його учасників.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Активне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи (кол. монографія) за заг. ред. Г.В. Єльнікової. – Чернівці, 2009. – 572 с.
2. Біла К.Ю. Інноваційна діяльність у ДОУ: метод. пос. – М.: ПЦ сфера, 2014. – 161 с.
3. Касьянова О.М. Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу. – Х.: Основа, 2014. – 192 с.
4. Кравченко Г.Ю., Кукуєнко Н.Ф. Метод проектів у розвитку якості дошкільної освіти. – Х.: Ранок, 2013. – 176 с.
5. Крутій К. Моніторинг як засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі. – Запоріжжя: «ЛПС» ЛТД, 2016. – 172 с.
6. Купенко О.В. Педагогічні проекти : навчальний посібник / О. В. Купенко. – Суми : Сумський державний університет, 2015. – 133 с.
7. Максимов В.Г. Педагогическая диагностика в школе. – М.: Академия, 2012. – 270 с.
8. Майстер-класи для вихователів ДНЗ. Вип. 2 /упор. В.М. Кравцова. – 2-ге вид. – Х.: Основа, 2010. – 299 с.
9. Майстер-класи для вихователів ДНЗ /упор. В.М. Кравцова. – 3-тє вид. – Х.: Основа, 2011. – 284 с.
10. Організація гурткової роботи в дошкільних закладах освіти /авт.-уклад. Л.Б. Міщенко. – Х.: Основа, 2015. – 333 с.
11. Підласий І.П. Диагностика та експертиза педагогічних проектів: навч. пос. – К., 2008. – 343 с.
12. Проектна діяльність у школі /упор. М. Голубенко. – К.: Шкільний світ, 2017. – 128 с.
13. Романюк Т.В., Бочелюк О.І. Організація освітнього процесу в різновіковій групі дошкільного навчального закладу. – Х.: Ранок, 2015. – 192 с.
14. Рудик О.А., Березюк В.С. Інноваційні технології в ДНЗ. – Х.: Основа, 2017. – 224 с.

- 15.Скрипник В. Проектування готовності вчителя до інноваційної діяльності //Управління школою. – 2018. - №19-21. – С. 65-94.
- 16.Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект: Посібник. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. – 336 с.
- 17.Черних О. Соціально-педагогічний проект: урок інтернет-безпеки //Соціальний педагог. – 2016. - №4. – С. 24-26.
- 18.Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. Київ. Академвидав. - 2004.
- 19.Лінник О. О. Творче проектування в організації життєдіяльності шестирічок [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. О. Лінник ; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. - Луганськ :Альма-матер, 2005. – 178с.
- 20.Метод проектів у діяльності дошкільного закладу /[укладач Л. А.Швайка]. – Х.: Вид. група «Основа», – 2010. – 203 с.
- 21.Освітні технології: Навчал.метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. Ред. О.М. Пехоти. – К. :А.С.К., 2001. – 256 с.
- 22.Проектні технології у дошкільному навчальному закладі [Текст] / Буракова Ю. Д. – Харків: Вид. гр. «Основа», – 2009. – 204 с.
- 23.Ноздріна Л. В., Ящук В. І., Полотай О. І.Управління проектами: Підручник / За заг. ред. Л. В. Ноздріної. — К.:Центр учбової літератури, 2010. — 432 с.
24. Програма Intel® «Навчання для майбутнього» [Електронний ресурс] /
Режим доступу: <http://http://iteach.com.ua/>

Додаткова література:

1. Желінська В. Проектна технологія: суть та досвід використання //Директор школи. – 2008. - №45. – С. 17-20.
- 2.Підласий І.П. Права без обов'язків //Управління школою. – 2018. - №7-9. – С. 12-19.
- 3.Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. – Тернопіль, 2010. – 136 с.

4. Приходченко К.І. Творче освітньо-виховне середовище навчального закладу. – Х.: Основа, 2017. – 160 с.
5. Сучасне заняття в дошкільному закладі /за ред. Н.В. Гавриш – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 496 с.
6. Юдина Е.Г. Педагогическая диагностика в детском саду. – М.: Просвещение, 2016. – 144 с.
7. Хромчихіна О.О., Кармаліт О.Б. STEM-проекти для початкової школи.- Х.: Вид.група «Основа», 2020. – 95 [1]. – (Серія «Нова українська школа»).

Допоміжна

1. Конституція України. Київ, 1996.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. URL: zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18
3. Про освіту: Закон України від 5.09.2017р. Київ: АЛЕРТА, 2018. 120с.
4. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
5. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : постанова КМУ від 15 квітня 2015 р. No244. Урядовий кур'єр. 2015. No108. 18 червня.
6. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. URL: постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2015 р. No266. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/101-perelik-galuzej-znan-i-spetsialnostej>.
7. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від від 26 грудня 2015 р. No848-VIII. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/112-zakon-ukrayiny-pro-naukovu-i-naukovo-tehnicnu-dijalnist>.
8. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України: редакція від 01.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>.
9. Наказ МОН України від 29.07.2005 р. № 454 «Про заходи МОН України по реалізації Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо

забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні». *Електронний ресурс*. Режим доступу: <http://uazakon.com/document/fpart41/idx41955.htm>

10. Придатко О.В. Освітні проекти та програми як об'єкт проектного менеджменту [Текст] /О.В. Придатко // Управління розвитком складних систем. – 2015. – № 24. – С. 42 – 48. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://urss.knuba.edu.ua/files/zbirnyk-24/7.pdf>

11.Ващенко Л. Управління освітніми проектами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/1411/>

12.Гонтарева І. В. Управління проектами. Підручник / І. В. Гонтарева. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 444 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_1493_44303809.pdf

13.«Управління проектами»: навчальний посібник / Уклад.: Л.Є. Довгань, Г.А.Мохонько, І.П.Малик. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. – 420 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19481/1/DMM_UP_2017.pdf

Інформаційні ресурси

- 1.pidruchniki.ws/pedagogika
- 2.readbookz.com/books
- 3.pedagogika.ucoz.ua
- 4.ukrkniga.org.ua
- 5.www.refine.org.ua
- 6.Studentam.net.ua

Навчальне видання

ЄГОРОВА Інга Вячеславівна

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОЕКТІВ

Навчально-методичний посібник до курсу

Підписано до друку

Видавець